

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Leden 2010

Michala Rusaňuková

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

**METODY A POSTUPY PŘI VYŠETŘOVÁNÍ TRESTNÝCH
ČINŮ SPÁCHANÝCH NA DĚTECH A MLADISTVÝCH
SE SYNDROMEM CAN, LEGISLATIVNÍ RÁMEC
A NEJČASTĚJŠÍ PŘÍPADY NA ÚZEMÍ ČR.**

METHODS AND PROCEDURES IN CRIME EXAMINATION INVOLVING
CHILDREN AND JUVENILES OF CHILD ABUSE AND NEGLECT SYNDROM
IN THE CZECH REPUBLIC.

Autor:	Michala Rusaňuková
Vedoucí práce:	Doc. JUDr. Jan Hejda, Ph.D.
Studijní program:	Sociální pedagogika, specializace bezpečnostně právní
Datum odevzdání:	Leden 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci na téma

**„Metody a postupy při vyšetřování trestných činů spáchaných na dětech
a mladistvých se syndromem CAN, legislativní rámec a nejčastější případy na
území ČR.“**

jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených
v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se
zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve
veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých
Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Pelhřimově dne 16. 1. 2010

podpis

Anotace

Tato bakalářská práce poskytuje přehled o problematice syndromu CAN, jeho obětí a pachatelů. Vymezuje úkony spojené s vyšetřováním trestného činu a zaměřuje se především na výslech nezletilého jedince, jehož způsob provedení může mít vliv na celé šetření a především na psychické následky poškozeného.

Součástí jsou i vybraná ustanovení týkající se právní ochrany, kazuistické případy a statistiky sloužící k dokreslení uvedených teoretických poznatků. V příloze jsou připojeny fotky pomůcek sloužících k výslechu předškolních dětí a konkrétní otázky, kterými je možné takový výslech citlivě realizovat.

Abstract

This bachelor thesis provides you with a summary of CAN syndrome issues, their victims and offenders. It defines operations associated with crime investigations and focuses mainly on questioning of underage people, which methods can influence the whole investigation and psychological impact on the victim.

Thesis also includes chosen law provisions related to legal protection, casuistic cases and statistics serving to better explain mentioned theoretical findings. Attachment contains photographs of interrogation instruments used for preschool children and particular questions which can be used for doing the questioning in a sensible way.

Poděkování

Za inspiraci a poskytnutou pomoc během zpracování mé bakalářské práce děkuji svému vedoucímu doc. JUDr. Janu Hejdovi, Ph. D.

Dále bych chtěla poděkovat Petru Šůchovi z Fondu ohrožených dětí a Mgr. Haně Rudolfové z Psychiatrické léčebny v Dobřanech za odbornou konzultaci a vstřícný postoj k zodpovězení klíčových otázek.

Obsah

Úvod	1
1 Vymezení základních pojmů	3
1.1 Týrání	3
1.2 Zneužívání	4
1.3 Zanedbávání	5
2 Oběti a pachatelé	7
2.1 Nejohroženější jedinci	7
2.1.1 Rizikové dítě	7
2.1.2 Mentálně postižené děti a mladiství	8
2.2 Charakteristika pachatelů	9
2.3 Rizikové rodiny	13
3 Právní souvislosti	14
3.1 Úmluva o právech dítěte	14
3.2 § 242 Pohlavní zneužívání	16
4 Primární identifikace oběti	18
4.1 Veřejnost	18
4.1.1 Právo podat trestní oznámení	20
4.2 Lékaři	20
4.3 OSPOD a neziskové organizace	21
5 Vyšetřování trestných činů spáchaných na dětech a mladistvých	25
5.1 Výslech	26
5.1.1 Správné vedení výslechu	27
5.1.2 Úloha loutek Jája a Pája	31
5.2 Lékařská prohlídka oběti	35
5.3 Ohledání místa činu a zajištění stop	36

6 Následky na psychice poškozeného	37
7 Prevence	41
7.1 Primární prevence.....	41
7.2 Sekundární prevence.....	42
7.3 Terciární prevence.....	42
7.3.1 Etapa diagnostická	43
7.3.2 Etapa pomocná, ochranná a terapeutická	44
Závěr.....	45
Seznam použité literatury	47
Seznam příloh.....	48

Úvod

Motto:

„Novorozenec je vydán rodičům všanc na život a na smrt. Protože celá jeho existence závisí na tom, zda si získá náklonnost rodičů, dělá vše, aby ji neztratil. Od prvního dne života napne všechny síly tímto směrem, tak jako rostlinka, jež se otáčí za sluncem, aby přežila.“ Alice Miller (1995)

Jednadvacáté století je odborníky nazýváno jako století dítěte. Rozhlédneme-li se kolem sebe, uznáme, že právem. Dětem je dnes věnována nebývalá pozornost jak veřejnosti, tak médií. Společnost stárne, snaží se do svých potomků vložit to nejlepší a očekává od nich maximum. Také ale mezi námi žijí děti, které k životu nepotřebují nákladné dary ani nestojí o rozmazlování. Daly by všechno na světě za malý projev rodičovské lásky. Nevědí, že by to měla být samozřejmost. Je mezi námi část české populace, která si svých dětí neváží, ponižuje je, nesmyslně týrá nebo dokonce sexuálně zneužívá. Tato trestná činnost je vysoce latentní, protože k ní dochází v rodinách „za zavřenými dveřmi“ a jen malá část je případů je vyšetřena.

Odhalené kauzy jsou hojně diskutovány médii. Mluví se víc o pachatelích, než o obětech. Jsou sice vyžadovány vysoké tresty, ale co bude s obětmi, zajímá málokoho. Přitom se jedná o jedince, kterým někdo bezdůvodně zničil dětství a možná i celý další život. A co hůř, jsou to většinou ti samí lidé, kteří začnou v dospělosti sami páchat trestnou činnost.

Ve chvíli, kdy mě začala zajímat problematika syndromu CAN, jsem si především kladla otázku, kteří lidé a proč vůbec ubližují svému vlastnímu dítěti. Studium odborné literatury na toto téma mě zaujalo natolik, že jsem se rozhodla zaměřit svou bakalářskou práci na výsledky zneužívaného a týraného dítěte, který tuto otázku částečně objasňuje. Klíčovým bodem se pro mě stal způsob provedení výslechu, kdy je nutné oživovat paměť oběti a záměrně vyvolávat ty nejhorší vzpomínky. Právě z toho důvodu se stává pro dítě tak traumatizujícím.

V práci jsem shrnula základní informace týkající se syndromu CAN obecně, nejčastějších pachatelů, obětí a jejich možnou oporu v zákonech. Podstatná část textu je věnována správnému postupu při vedení výsledku u dětí a vymezení možností prevence.

První kapitola objasňuje, co vše se skrývá pod pojmem syndromu CAN a jak je možné identifikovat oběť týrání, zanedbávání či zneužívání. V následující kapitole se dozvíme, jaké osobnostní či povahové rysy mívají nejen oběti, ale především ti, kteří týrají vlastní či svěřené dítě a jaký je jejich vztah k jedinci, který se jim sám neubrání. Třetí část proto uvádí, jakou oporu mají oběti v zákonech a dále jakou měrou mohou k odhalení trestného činu přispět jejich kamarádi, učitelé, lékaři či sociální pracovníci. Pátá kapitola je z velké části věnována výsledku poškozeného, jehož způsob vedení má zásadní vliv na další vývoj událostí a jak může či nemusí poznamenat psychiku oběti, jejichž následky jsou popsány v šesté kapitole. Aby byla problematika komplexně vymezena, nesmí zde chybět možnosti prevence. Ta v různých fázích řeší situace, kdy k týrání a zneužívání ještě nedošlo, upozorňuje na rizikové děti a rodiny a případně napravuje vzniklé následky.

Obrazové přílohy slouží k dokreslení teoretických poznatků, v textu je na ně odkazováno. Pátá příloha ukazuje, jak konkrétně by měl vypadat výslech předškolního dítěte, abychom se dozvěděli co nejvíce relevantních informací a zároveň zabránili systémovému týrání jedince.

1 Vymezení základních pojmů

Child Abuse and Neglect syndrom nebo-li Syndrom zanedbávaného, zneužívaného a týraného dítěte je relativně nový pojem spadající do vysoce latentní kriminality, k jehož detabuizování dochází postupně, přibližně od 80. let minulého století. Neznamená to, že by dříve k týrání a zneužívání nedocházelo, pouze se o něm veřejně nemluvalo. Nyní se důrazně apeluje na to, jak velký psychický dopad má takový prožitek z dětství na zbytek života jedince a jak komplikované, až nemožné je jeho zařazení do běžného života bez následků. Z odborné literatury uvádím vybranou definici syndromu CAN.

„Syndrom CAN znamená týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte, úmyslné ubližování nejbližšími pečovateli, které má závažný dopad na život dítěte, jeho další vývoj a postavení ve společnosti. Zneužívání je chování, jehož těžištěm je záměrné užití síly jedním člověkem vůči člověku druhému za účelem kontroly jeho chování. Pojem špatné zacházení s dětmi (maltreatment) se rozumí zanedbávání péče o dítě, tělesné i sexuální zneužívání dítěte.“¹

1.1 Týrání

Tělesné týrání působí jedinci především fyzickou bolest. Následky bývají viditelné, ale po čase samy vymizí. Psychické důsledky však bývají trvalé a obtížně léčitelné. Podle Státního výboru pro prevenci zneužívaných dětí bylo asi **97% mladistvých delikventů** a asi **80% všech vězňů** v dětství zneužíváno,² což nám dává určitou představu o tom, jak závažné mohou být následky týrání. V konečné fázi mohou mít vliv na celou společnost, kdy se jedná především o možnost opakování prožitého traumatu na vlastních dětech nebo agresi vůči blízkým i společnosti. U dívek se často vyskytují závislosti, deprese, poruchy přijímání potravy a dokonce pokusy i dokonané sebevraždy.

¹ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů : Příručka pro pomáhající profese.*

1. vyd. [s.l.] : Grada Publishing, 2007, s. 51 – 52

² MUFSON, S., KRANZ, R. *O týrání a zneužívání.* Lidové noviny; Galina Tomíšková; Eva Hauserová. Praha : Lidové noviny, 1996, s. 8 - 9

Co lze označit jako fyzické týrání³

- Tělesný kontakt zanechávající škrábance, zlomeniny, podlitiny (viz. Příloha č.3),
- bití pěstmi, zbraněmi, těžkými předměty, kopání,
- popáleniny a opařeniny od horké vody, louhu, tuku,
- silné třesení hlavy – především s malým dítětem,
- smýkání ze schodů, proti stěně, srážení na zem,
- svazování, připoutávání, škrcení, dušení, vytrhávání vlasů,
- odpírání spánku nebo potravy.

Psychické týrání

- Ponižování, zesměšňování, nadávky, opovrhování,
- výhrůžky vyvolávající strach u dítěte,
- izolace od lidí či vrstevníků,
- nadměrné zatěžování v domácnosti, starost o mladší sourozence,
- časté srovnávání s lepším sourozencem a požadavky nereálných výkonů.

1.2 Zneužívání

Sexuální zneužívání nejčastěji dělíme na kontaktní, kam řadíme soulož, anální či orální styk, vykořisťování, líbání, osahávání intimních míst nebo jakékoli jednání, kterým je dosaženo pohlavního uspokojení nebo alespoň vydráždění pachatele. O bezkontaktní zneužívání jde tehdy, když se jedná o nucené přihlížení sexuálními projevům jiných osob. Patří sem i fotografování dětí a mladistvích či jejich pornografické natáčení.⁴

„Následky zneužití na další partnerský a sexuální život obětí jsou dle výzkumů velmi průkazné. Není jistě náhodou, že velký podíl žen sexuálně zneužitých v dětství je nacházen mezi prostitutkami, toxikomankami a alkoholičkami.“⁵

³ MUFSON, S., KRANZ, R. *O týrání a zneužívání*. Lidové noviny; Galina Tomíšková; Eva Hauserová. Praha : Lidové noviny, 1996, s. 8 - 9

⁴ MUFSON, S., KRANZ, R. *O týrání a zneužívání*. Lidové noviny; Galina Tomíšková; Eva Hauserová. Praha : Lidové noviny, 1996, s. 6

⁵ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005, s. 27

1.3 Zanedbávání

Při nedostatečném uspokojování životních potřeb ze strany rodičů dítěte se jedná o zanedbávání. To zahrnuje nedostatek výživy nebo dokonce odpírání potravin, nerespektování nutnosti zvláštní stravy při dietě, zanedbávání oblékání, které se projevuje nevhodným oblečením pro určitou roční dobu či nesprávnou velikostí oblečení a obuvi. Setkáváme se i se zanedbáváním dozoru a ochrany před rizikovými situacemi, nevhodnými podmínkami bydlení, hygieny a lékařské péče – rodiče s dítětem nenavštěvují lékaře v době nemoci nebo nechodí na preventivní prohlídky. Často se také vyskytuje zanedbávání rozvoje dítěte po stránce kognitivní i sociální.⁶ V poslední době se množí případy, kdy rodiče brání dětem ve školní docházce - mívají tak i stovky omluvených hodin. U dítěte pak nejsou rozvíjeny jeho předpoklady, nedostává se mu dostatek informací a vhodných podnětů.

Kazuistika č. 1

K vyšetření se dostavil na žádost lékaře otec s pětiletým synem. Za přítomnosti otce je chlapec nemluvný, nechce komunikovat. Ve vyjádření mateřské školy je uváděno, že chlapec v mateřské škole vždy žádá o další jídlo, některé druhy jídel nezná. Po návštěvě OSPOD se ukáže, že dítě doma dostává jen omezeně stravu, je před ním zamčena lednička. Otec odůvodňuje chování tím, že má dítě bezlepkovou dietu, a pokud mu jídlo neschovají, sní vše, i to, co nesmí. Celiakie však odborným lékařským vyšetřením prokázána není.⁷

Výše uvedený případ představuje typické zanedbávání z hlediska výživy a současně také psychické týrání. Otec má potřebu dokázat svou převahu nad malým synem a odpírá mu jednu ze základních životních potřeb. Syn se ho bojí a otec je spokojený, přestože si musí vynucovat autoritu takovým způsobem. Je vysoce pravděpodobné, že se bude syn v dospělosti chovat podobně.

⁶ PEŠOVÁ, I., ŠAMALÍK, M. *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. 1. vyd. [s.l.] : Grada Publishing, 2006, s. 117-118

⁷ Tamtéž

Existuje i jiná forma zanedbávání, kdy trpí nedostatkem nejen dítě, ale i celá rodina. Sociální pracovníci se setkávají s případy, kdy děti např. neznají teplou vodu. Jedná se většinou o rodiny žijící v pohraničí, na samotách, bez finančních prostředků a sociálně izolovaných. V těchto případech jde o zanedbávání neúmyslné. Na druhou stranu, často můžeme na veřejnosti potkat matku s dítětem, které očividně trápí nějaký nedostatek. Může jít o „sociální“ případ, kdy jsou rodiče nezaměstnaní a nemohou si dovolit sebe ani dítě vhodně obléci. Často je ale patrné, že matka o sebe velmi dobře dbá a o dítě nikoliv. Někdy může být potomek nástrojem k získání vyšších sociálních dávek, na které by jinak rodina ze zákona neměla nárok, tak předstírá, že žije v chudobě. I přesto, že pak peníze dostane, utratí je za cigarety, alkohol a jiné věci pro vlastní uspokojení. Na potřeby dítěte se tak neohlíží nejen po fyzické, ale ani po emocionální stránce, jejíž rozvoj je v dětství klíčový. Bohužel se to netýká pouze romské problematiky v rámci ČR.

Co může společnost udělat pro to, aby k takovým jevům nedocházelo? Často slýcháváme názor, „ať se každý stará především o sebe a ostatní nechá na pokoji.“ Lidé mají tendenci všimnout si senzací, rozšiřovat „drby“, ale před násilím (pokud se neděje jím samým) zavírají oči. Nechtějí se postavit čelem k týrání dětí a dostat se tak do problémů, natož je řešit. Někteří tu odvahu mají, ale nejsou si jisti, zda dokáží identifikovat oběť zneužívání, týrání či zanedbávání. Tou se může stát kterékoliv dítě v našem okolí. Navíc, v případě psychického týrání, není snadné včas postřehnout indicie, které mu nasvědčují. Pachatelům a jejich obětem je proto věnována následující kapitola.

2 Oběti a pachatelé

2.1 Nejohroženější jedinci

Hlavním ukazatelem je **pohlaví a věk obětí**. Nejčastěji ohlašují zneužití dívky, ale ukazuje se, že zneužitých chlapců je mnohem více a s vážnějšími následky, než se dosud předpokládalo. Jejich zneužití ohlašují nejčastěji matky, které mají obavu z možné infekce nebo nejisté sexuální identity chlapce.⁸ Důležitým faktorem je i fyzická a mentální vyspělost či naopak zaostalost dítěte.

2.1.1 Rizikové dítě

Podle zákona o rodině jsou za děti považovány osoby **mladší 15 let**. Podle § 216b trestního zákona je za dítě považována osoba **mladší 18 let**, pokud nedovršila zletilosti dříve. Před dosažením osmnáctého roku se zletilosti nabývá jen uzavřením manželství (viz. § 8 odst.2 občanského zákoníku). Obecně platí, že čím je dítě mladší, tím se stává pro pachatele přístupnějším a naopak s rostoucím věkem dítěte se snižuje rizikovitost. Jsou to především kojenci a batolata, u kterých převažuje mechanické násilí bez použití nástroje – údery rukou, pěstí, kopání. V 80% případů jsou přítomny oděrky a modřiny.⁹ „*Ačkoli děti do pěti let tvoří asi 28% celkové dětské populace, studie vládního Centra pro sledování zneužívání a zanedbávání dětí ukazuje, že tvoří 74% zemřelých na následky tělesného týrání nebo zanedbávání.*“¹⁰

Vzhled dítěte a způsob jeho **oblékání** hraje výraznou roli ve výběru pachatele. Nejohroženějšími se stávají dívky jemné, kypré, s ženskými tvary, koketní, mazlivé a svádivé.¹¹ Mezi časté oběti se řadí děti nemocné, neklidné, znetvořené, s výkyvy nálad nebo i ty, které připomínají nenáviděného partnera. Často také mívají jiné pohlaví, než se očekávalo, případně se narodily příliš brzy.¹²

⁸ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005, s. 93

⁹ CHMELÍK, J. a kol. *Rukověť kriminalistiky*. [s.l.] : Aleš Čeněk, 2005, s. 277

¹⁰ MUFSON, S., KRANZ, R. *O týrání a zneužívání*. Lidové noviny; Galina Tomášková; Eva Hauserová. Praha : Lidové noviny, 1996.

¹¹ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005, s. 79

¹² ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů : Příručka pro pomáhající profese*. 1. vyd. [s.l.] : Grada Publishing, 2007, s. 52

2.1.2 Mentálně postižené děti a mladiství

„Mladistvý je pojem trestněprávní. Je s ním spojen počátek trestní odpovědnosti fyzické osoby za spáchaný trestný čin (a přestupek), ale i zvláštnosti trestní odpovědnosti a trestního řízení proti mladistvým.“¹³

Jak již bylo uvedeno, **zranitelnost dětí se věkem snižuje**. Pokud je jedinec navíc mentálně retardovaný nebo podprůměrně inteligentní, nezáleží na tom, kolik je mu let - stává se snadnou obětí pro svou dostupnost. Dospělí, kteří se nikdy nedostali do bližšího kontaktu s postiženým se domnívají, že mají tito jedinci snížený práh bolesti a nevnímají svět kolem sebe. Skutečnost je taková, že mentálně retardované děti jsou velmi citlivé a každou fyzickou i psychickou bolest vnímají mnohem intenzivněji. Především z důvodu, že se vůči bezohlednosti okolí či dokonce rodiny nemohou bránit, jich pachatelé využívají. Postižení se tak často stávají nástrojem k zachování mlčenlivosti, zvláště, pokud se jedná o středně těžké nebo těžké mentální postižení.

Dětská psychologka Mgr. Hana Rudolflová uvedla příklad, kdy se postižený chlapec dostal do náhradní rodinné péče a kolem 8. roku věku se na jeho těle začaly objevovat četné modřiny. Pěstouni uvedli, že si ubližuje sám a nejsou schopni mu v jeho jednání zabránit, proto žádají o radu. Chlapec byl na měsíc hospitalizován v Dobřanech, ale v psychiatrické léčbě se záměrné sebepoškozování neprojevilo. Psychologové pak došli k závěru, že pěstouni chlapce tělesně týrali a zneužili jeho neschopnosti komunikace s okolím. Oni sami záměrné ubližování nikdy nepřiznali. Dítě jim bylo nakonec odejmuto.

„Děti mentálně retardované bývají rodiči vytlačovány na periferii svého výchovného zájmu, jsou tedy častěji zanedbávané, a tak se stávají snadnými oběťmi sexuálního zneužívání.“¹⁴ Péče o postižené dítě je pro jisté skupiny velmi náročná. Jedná se především o svobodné matky nebo rodiny sociálně a finančně slabé. Patří sem i páry, které se s postiženým svého potomka nikdy nesmířily. Zde vzniká narušený vztah, kdy nejsou rodiče ochotni akceptovat nutnost jiného přístupu k dítěti a komunikace s ním. Ta je v závislosti na míře postižení velmi náročná a může vyvolat frustraci či agresi. Pokud ji neumí rodič správným způsobem ventilovat, přenáší ji na dítě, které se tak stává plativějším a o to více iritujícím. Pak už je jen krok od fyzického násilí a vybíjení si vzteku na bezbranném jedinci.

¹³ CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vyd. [s.l.] : Portál, 2003, s. 15

¹⁴ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005, s. 79

2.2 Charakteristika pachatelů

Velmi smutné je tvrzení Millera (1982) o mužích jako pachatelích trestných činů: „*Muži neberou sex s dítětem vážně. Zřídka kdy pochopí pachatel do hloubky, že jeho chování je nesprávné. Mnoho otců se například domnívá, že na sex s dítětem mají právo. U některých pachatelů nacházíme ke zneužívání stejný postoj jako k onanii či prohlížení pornografických časopisů.*“¹⁵

Pachatele můžeme rozlišit na dvě hlavní skupiny¹⁶

- Vysoce deviantní
 - **velmi vysoce deviantní** (nezralí, nezodpovědní, narušení, sexuálně posedlí)
 - **vysoce deviantní** (neassertivní, citově osamělí, popírají vlastní deviaci)
- Nízce deviantní
 - **středně deviantní** (agresivní, asexuálně sebereprezentující)
 - **nízce deviantní** (přebírají minimální odpovědnosti za své chování)
 - **velmi nízce deviantní** (mají narušený vztah k dítěti, obviňují jej)

Pachatelé trestných činů se většinou stávají **problémoví jedinci**, nezodpovědní, výbušní, nezralí s pocity méněcennosti, citově chladní a neschopní socializace. Je u nich opakovaně zjišťována nižší úroveň profesionální kvalifikace nebo vysoká nesexuální kriminalita. Nejčastěji jde o muže středního věku s diagnózou poruchy osobnosti a psychosexuální nezralostí. Jejich neschopnost navázat vztah a mít styk s rovnocenným partnerem je toho důkazem. Vybírají si proto slabší jedince, nad kterými získávají moc, aby si nepřipustili vlastní slabost. Mohou to být i lidé s odlišným životním stylem, dlouhodobě nezaměstnaní, neúspěšní či stoupenci sekt. Nadměrný stres může působit jako významný faktor ovlivňující chování do té doby zcela zdravého jedince.

¹⁵ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005, s. 75

¹⁶ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005, s. 80

Týrající mají většinou narušený vývoj od dětství – byli sami fyzicky či psychicky týráni a neumí se chovat jinak. Nejsou schopni vytvářet vztahy, jsou dráždiví, bez „vnitřních brzd.“ Často jednají bez rozmyslu, s citovým chladem. Velké procento násilníků najdeme mezi muži vyrůstajícími v dětských domovech.

Veřejně zažitým stereotypem je i přesvědčení, že sexuálního zneužívání se dopouštějí především **pedofilové** či jiní agresori „z ulice“. Praxe nám ukazuje, že většinu případů zneužívání, týráni a zanedbávání tvoří rodiče a nejbližší příbuzní dítěte. Jak uvádí Quinsey a Lalumière (1995): „*U pachatelů incestních činů, tedy sexuálního zneužívání vlastních dětí, je diagnóza pravé pedofily naprosto výjimečná.*“¹⁷ Delikventy, kteří zneužívají vlastní dítě, jsou tedy většinou muži s **poruchou osobnosti** nebo patologií rodinných vztahů, ovšem bez projevů sexuální patologie. Práví pedofilové se obvykle sexuálního zneužití nedopouštějí, proto pedofily nemusí být důvodem zákazu styku s vlastními dětmi.¹⁸

*„Langerin a Lang (1990) ve své obsáhlé studii například zjišťují, že až 56% ze 123 zkoumaných pachatelů pedofilních deliktů jejich souboru splňovalo dle standardizovaného dotazníku kritéria pro diagnózu alkoholismu a 18% drogového abúzu. Podle Marshalla (1997) pokud je u pachatele diagnostikován drogový nebo alkoholový problém, indikuje to zvýšené riziko recidivy i v oblasti sexuálně deviantního chování.“*¹⁹

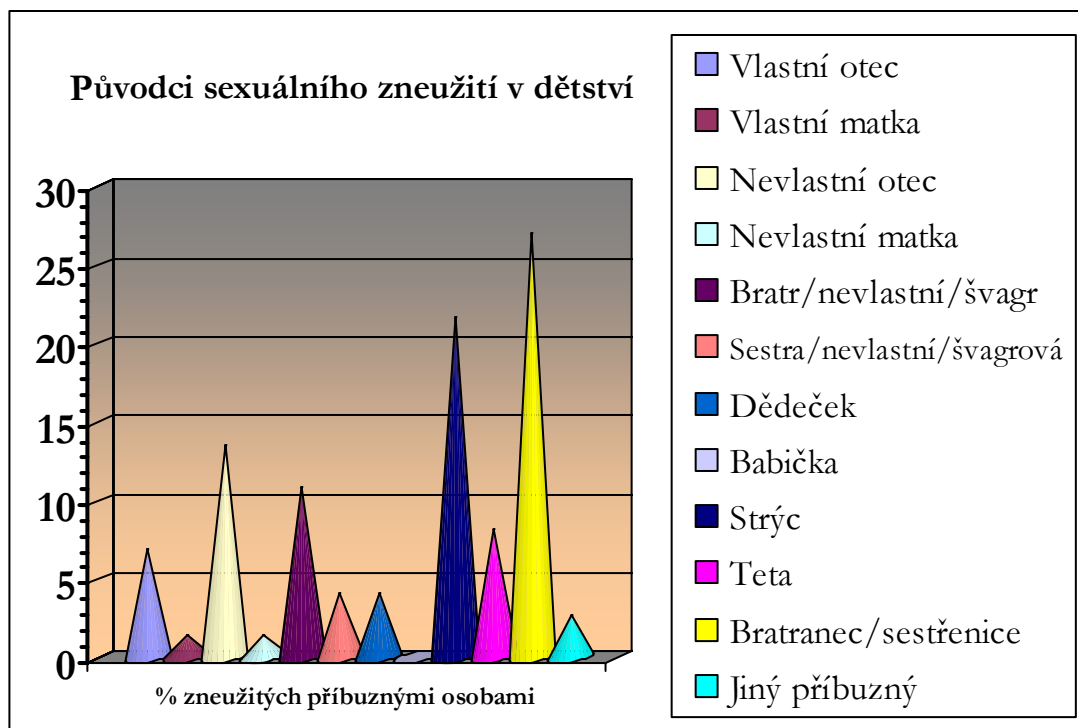
Oběť se často domnívá, že příčinou jejího zneužití či potrestání bylo nadměrné požití alkoholu pachatelem a má tendenci tím jeho chování omlouvat. Zde je nutné zdůraznit, že alkohol není příčina, ale pouze spouštěč. Proto není možné svádět problémy na jakýkoliv druh závislosti. Alkohol či drogy pouze napomáhají k tomu, aby se projevila skrytá povaha pachatele, dodávají mu odvalu a potřebnou míru agrese k fyzickému násilí. Bývá jen otázkou času, kdy se začne podobně projevovat i ve střízlivém stavu.

¹⁷ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005, s. 16

¹⁸ Tamtéž

¹⁹ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005, s. 20

V roce 1997 až 1998 byl pracovníky Krizového centra Linky bezpečí realizována studie, která zjistila, že téměř v **60%** případů byli oběti zneužité osobou, **kterou znaly**. Ve **26%** šlo o pachatele z **okruhu rodiny** – jejich zastoupení ilustruje následující graf.

Zdroj: Krizové centrum Linky bezpečí²⁰, vlastní úprava

Pozn. možnost vícenásobných odpovědí, kumulace

Odborníci se shodují, že většina **sexuálních deliktů spáchaných ženami** má v rámci příbuzenstva podobu sexuálního zneužití dětí. Oběti svých činů si však na rozdíl od mužů nevybírají specificky – „asi třetina pachatele zneužívá děti obou pohlaví (Hunter a Mathewsová, 1997)“²¹ Nejméně obvyklým druhem incestu je incest typu matka-syn, „protože je blokován intenzivními pouty vytvořenými během synova kojeneckého období (Wilson, 1998)“²² Biologické pouto se někdy nemusí vytvořit vůbec, což je způsobeno prodlouženou separací matky a dítěte po porodu.

²⁰ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005, s. 98

²¹ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005, s. 25

²² WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005, s. 17

U pedofilních deliktů jde často o opakované aktivity. „Čtvrtina pachatelek měla se svou obětí vaginální či anální soulož a téměř polovina s ní realizovala orální aktivity. Pětina pachatelek použila při zneužití násilí. Většina vykazovala i v tomto výzkumu výraznou osobnostní a rodinnou patologii, mnohé trpěly depresemi nebo posttraumatickou stresovou poruchou... v anamnéze měly často pokusy o sebevraždu, útoky z domova, antisociální projevy nesexuálního charakteru, v dětství byly samy týrané nebo sexuálně zneužívané.“²³

Pokud jde o sexuální aktivity, jen malé procento žen zneužívá své vlastní děti – v tomto případě si volí jiné oběti, zpravidla takové, k nimž nemá citový vztah. Často se jedná o mladistvé nebo dospělé osoby. V případě týrání vlastních dětí dokáží být matky naopak důmyslnější než muži, kteří si nahromaděnou agresi vybíjejí přímo – údery či kopáním. Ženy jsou pak původci promyšlenějších postupů, jako je pálení (cigaretou, při vaření), odpírání jídla apod. Je to dáno mimo jiné tím, že si na rozdíl od mužů více uvědomují dopady svého chování. Naprosto typickým se stává např. psychické a emocionální týrání či vydírání.

Na týrání se bohužel podílí i všechny matky, které by na své dítě ruku nevztáhly, ale tiše trpí či dokonce popírají chování svého partnera. Není neobvyklé, že své dceři vynadají a vyhrožují, pokud se jim se zážitkem svěří. Jsou tak zcela závislé na partnerovi, a to buď emočně nebo finančně. Někdy i ony samy snášejí různé formy domácího násilí, které se snaží popírat nebo vytěšňovat. V horších případech se matky ke svému druhovi připojí a orientační rodina, která by měla být pro dítě oporou a domovem, se stává pastí. Jak je možné odhalit v tomto směru nefunkční rodiny uvádí následující podkapitola.

²³ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005, s. 25

2.3 Rizikové rodiny

*Diagnostický klíč pro rizikové rodiny*²⁴

- **Čas jako rizikový faktor** (množstvím času stráveného společně se zvyšuje možnost konfliktů a násilí. Rodina žijící v chudobě a sociální izolaci většinou chápe normální projevy dítěte jako nepřátelské).
- **Pestrost činností a zájmů** (pokud chybí, stupňuje násilí proti dítěti).
- **Intenzita prožívání** (v rodině chybí přátelská interakce).
- **Střetové situace** (problémy se řeší z pozice síly).
- **Právo ovlivňovat** (rodiče jsou necitliví k potřebám dětí).
- **Rozdíly ve věku a pohlaví** (naučené chování způsobuje konflikty a stres).
- **Přisuzované role** (různá minulost rodičů, rozdílné hodnoty, dítě je pak připraveno stát se obětí).
- **Soukromí** (růstem soukromí klesá společenská kontrola).
- **Nedobrovolné členství** (dítě nemůže z vlastní vůle opustit rodinu).
- **Stres** (rodiče ho neumí řešit jinak, než přenášením agrese na dítě).
- **Důkladná znalost minulosti** (rodiny, kde probíhalo násilí „vtiskávají“ svým dětem negativní normy chování, které si přenášejí do jiných skupin a rodin).

Stres, konflikty, chudoba, a sociální izolace jsou nejrizikovější situace, které mohou zasáhnout i do dříve fungující rodiny. Pokud výše uvedené faktory kumulují, začne se chování členů rodiny vymykat obvyklým normám a dává prostor ke vzniku sociálně patologických jevů a agrese, která je následně ventilována prostřednictvím nejslabšího člena rodiny.

Cílem druhé kapitoly bylo především vymýtit zažitý stereotyp, že zneužívání se dopouštějí pedofilové a celý proces se odehrává „někde venku“. Realita je opačná a odpovídá nám na otázku, proč se o zneužívání či týrání nemluví. Pachatelé své aktivity nezveřejňují a svou oběť si pojistí výhrůžkami. Navenek pak mohou působit jako spořádaná rodina, která je pro ostatní vzorem.

²⁴ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005, s. 82

3 Právní souvislosti

3.1 Úmluva o právech dítěte

Ochranou dětí před násilím se zabývá **článek 19** a přímo uvádí, že: „*Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, činí všechna potřebná zákonodárná, správní, sociální a výchovná opatření k ochraně dětí před jakýmkoli tělesným či duševním násilím, urážením nebo zneužíváním, včetně sexuálního zneužívání, zanedbávání nebo nedbalým zacházením, trýzněním nebo vykořisťováním během doby, kdy jsou v péči jednoho nebo obou rodičů, zákonných zástupců nebo jakýchkoli jiných osob starajících se o dítě.*“²⁵

Násilí je chování vůči druhé osobě, které je způsobena bolest či poškození. Může být zjevné, skryté nebo zprostředkované.²⁶

„*Úmluva o právech dítěte definuje dítě jako každou lidskou bytost mladší osmnácti let. Odraž Úmluvy o právech dítěte v zákonodárství ČR je následující. Úmluva o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.) jako celek je součástí našeho právního řádu a její ustanovení mají přednost před zákonem, což vyplývá z článku 10 Ústavy České republiky č. 1/1993 Sb.*“²⁷

Vybrané články Úmluvy o právech dítěte²⁸

- **Článek 2** uvádí, že všechna práva se vztahují bez výjimky na každé dítě a všechny děti je třeba chránit před všemi formami diskriminace.
- **Článek 3** garantuje zájem dítěte jako výchozí hledisko při jakékoli činnosti týkající se jeho osoby.
- **Článek 6** hovoří o přirozeném právu každého dítěte na život a zabezpečení v nejvyšší možné míře jeho rozvoje.

²⁵ VANIČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice, popis a následky*. [s.l.] : Grada Publishing, 2004, s. 52

²⁶ Tamtéž

²⁷ VANIČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice, popis a následky*. [s.l.] : Grada Publishing, 2004, s. 53

²⁸ VANIČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice, popis a následky*. [s.l.] : Grada Publishing, 2004, s. 52 – 53

- **Článek 12** zabezpečuje dítěti právo svobodně vyjadřovat své názory ve všech záležitostech, které se ho týkají. Má jim být věnována patřičná pozornost odpovídající věku a úrovni dítěte.
- **Článek 24.3** zaručuje, že stát bude činit všechna účinná a nutná opatření k odstranění všech tradičních praktik škodících zdraví.
- **Článek 34** požaduje ochranu dětí před všemi formami sexuálního násilí.
- **Článek 36** chrání dítě před ostatními formami vykořisťování.
- **Článek 37** garantuje dítěti ochranu před mučením, krutým či ponižujícím zacházením nebo trestáním.
- **Článek 39** uvádí, že státy činí všechna nezbytná opatření k podpoře tělesného i duševního zotavení a sociální integrace dítěte, které je obětí jakékoli formy zanedbání, využívání za účelem finančního obohacování nebo zneužívání, mučení nebo jiné formy krutého nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestání anebo ozbrojeného konfliktu. (UNICEF)

Práva dítěte obsažená v jednotlivých člancích Úmluvy jsou zakotvena v našem právním řádu v různých zákonech ²⁹

- Listina základních práv a svobod (článek **2, 6, 12, 37**).
- Obecná formulace úlohy státu k zabezpečení blahodárného vývoje dítěte (článek **3**).
- Občanský soudní řád (článek **12**).
- Zákon o sociálním zabezpečení (článek **24**).
- Trestní zákon (článek **34, 37**).
- Ústavní pořádek ČR (článek **36**).
- Zákon o působnosti orgánů ČR v sociálním zabezpečení (Práva dítěte v dokumentech) (článek **39**).

²⁹ VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice, popis a následky*. [s.l.] : Grada Publishing, 2004, s. 54

Trestněprávní ochranu nezletilých dětí před týráním zajišťuje v našem trestním právu ustanovení **§ 215 trestního zákona o trestném činu týrání svěřené osoby**. „*Toboto deliktu se podle zákonné dikce dopustí ten, kdo týrá osobu svěřenou mu do péče nebo výchovy, a brozí mu trest odnětí svobody od šesti měsíců do tří let, ale může být potrestán dokonce odnětím svobody na dva až osm let, když se jednalo o obzvlášť kruté týrání nebo týrání opakované, které trvalo delší dobu.*“³⁰

Novela trestního zákona č. 209/1993 Sb. definuje trestný čin, jako **nepřekážení trestného činu podle § 167, odst. 1 trestního zákona**. Výjimku tvoří situace, kdy by jedinec překážením trestného činu ohrozil své zdraví či dostal sebe nebo své blízké do nebezpečí smrti. Překazit trestný čin lze i jeho oznámením státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu.

„*§168 odst. 1 trestního zákona uvádí trestný čin jako neoznámení trestného činu, kterého se může dopustit ten, kdo se hodnověrným způsobem doví, že někdo jiný spáchal trestný čin týrání svěřené osoby, a takový čin bez odkladu neoznámil.*“³¹

3.2 § 242 Pohlavní zneužívání

Skutkovou podstatu trestného činu pohlavního zneužívání reguluje § 242 trestního zákona a jeho citace „kdo vykoná soulož s osobou mladší než 15 let nebo kdo takové osoby jiným způsobem pohlavně zneužije, bude potrestán.“

- Odnětím svobody na **jeden až osm let**,
- odnětím svobody na **dvě léta až deset let** bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 na osobě svěřené jeho dozoru, zneužívá její **závislosti**,
- odnětím svobody na **pět až dvanáct let** bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 **těžkou újmu na zdraví**,
- odnětím svobody na **deset až patnáct let** bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 **smrt**.³²

³⁰ VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice, popis a následky*. [s.l.] : Grada Publishing, 2004, s. 54

³¹ VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice, popis a následky*. [s.l.] : Grada Publishing, 2004, s. 55

³² ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů : Příručka pro pomáhající profese*. 1. vyd. [s.l.] : Grada Publishing, 2007, s. 107

Ustanovení o trestném činu pohlavního zneužívání podle § 242 trestního zákona chrání děti ve věku **do 15 let proti negativním následkům předčasných sexuálních aktivit** a tím zaručuje jejich zdravý vývoj. Jedná se o ochranu jejich pohlavní nedotknutelnosti. „*Ustanovení o trestném činu Pohlavního zneužívání podle § 243 trestního zákona chrání mládež ve věku od 15 do 18 let proti zneužití dozoru svěřeného pachatelí, nebo závislosti oběti vůči pachatelí, ke koitálním i nekoitálním sexuálním praktikám.*“³³

Zákonodárce, ale i trestněprávní praxe posuzují sexuální chování pachatele přísněji, takže např. již osahávání na intimních místech oběti, její přinucení či přítomnost při masturbaci jsou trestné. Protože se jedná o **přímý úmysl, nezbavuje** pachatele trestní odpovědnosti **souhlas, příp. dobrovolná spolupráce oběti**. Zda došlo k pohlavnímu vzrušení oběti nebo pachatele není podstatné, protože postačuje úmysl vzrušení docílit.³⁴

Legislativní rámec regulující tuto problematiku je samozřejmě mnohem širší, zejména pak ve světle nového trestního zákona č. 40/2009 Sb., s účinností dnem 1.1.2010. Třetí hlava zmíněného zákona upravuje všechny sexuální trestné činy, kterým společnost s důrazem na ochranu žen a dětí věnuje zvýšenou pozornost. Jsou zde také zařazeny trestné činy proti lidské důstojnosti, a to ve sféře pohlavní. Zákonodárce v tomto pojetí zpřísňuje i sankce, např. u skutkové podstaty týrání svěřené osoby.

³³ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů : Příručka pro pomáhající profese*. 1. vyd. [s.l.] : Grada Publishing, 2007, s. 108

³⁴ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů : Příručka pro pomáhající profese*. 1. vyd. [s.l.] : Grada Publishing, 2007, s. 107 - 108

4 Primární identifikace oběti

Mravnostní trestná činnost páchaná na mládeži a dětech představuje velmi citlivou oblast zasahující do svobodného rozhodování o vlastním sexuálním životě. Proto by se měli orgány činné v trestním řízení starat o to, aby byl dopad prožitku na psychiku a další vývoj oběti co nejmenší a došlo k brzkému odhalení a potrestání pachatele. K tomu je ale nejprve zapotřebí občanů, lékařů či sociálních pracovníků, kteří dají podnět k vyšetřování.

4.1 Veřejnost

Kamarádi, sousedé, učitelé a další, kteří jsou s dítětem v dlouhodobém kontaktu by měli jako první zpozorovat změnu chování dítěte, která doprovází každé násilí a neochotu oběti mluvit o problémech. Jen tak může člověk, který je s dítětem v blízkém kontaktu, rozpoznat známky ohrožení. Mezi jevy, kterým bychom měli věnovat pozornost patří zejména následující změny v chování:

Týrané a zanedbávané dítě

- Nosí špinavé oblečení, tělesně zapáchá, má neupravený zevnějšek,
- má časté popáleniny, modřiny, odřeniny, opakovaná poranění,
- chodí brzo do školy a pozdě odchází, zhoršil se školní prospěch,
- je uzavřené, tajnůstkářské, má obtíže v sociální komunikaci,
- touží po spolupráci, má snížené sebehodnocení,
- zmiňuje se o bytí, má přehnané úzkosti a obavy,
- jeví známky násilnického, nebezpečného či riskantního chování,
- v kolektivu je obtěžující, agresivní,
- nebojí se použít sílu proti druhému.

Znaky sexuálního zneužívání

- Náhlé změny chování, odpor k člověku, nadměrná stydlivost,
- u mladistvých časté střídání velkého množství partnerů a to i o hodně starších či mladších, časté hovory o sexu.

Psychické týrání

- Známky fyzického, mentálního nebo emočního opoždění ve vývoji,
- neúměrné silné reakce na svoje chyby, sebepodceňování,
- neurotické projevy, obavy z nových situací,
- nepřiměřená reakce na bolest,
- alkohol, drogy, sebevražedné pokusy,
- projevy nejistoty ve vztazích, neschopnost navázat přátelství, udržet si ho,
- chování nadměrně pasivní nebo naopak extrémně agresivní,
- obavy z možného potrestání, obviňování se,
- nedůvěra k dospělým lidem, kteří nabízejí pomoc, nebo přílišná závislost na nich a projevování nadměrné vděčnosti,
- nacházení si opakovaných důvodů, proč setrvávat jinde než ve vlastní rodině, i když je to nanejvýš nevýhodné.³⁵

Často se lidé domnívají, že pokud má dítě problém, přijde a samo se svěří. Většinou je v nich od počátku agresory pěstován pocit, že si násilnické chování zaslouží a může si za ně samo, proto by se málokterá oběť svěřila dospělému - především v případech, kdy je jim za podobný pokus vyhrožováno. Pomoc dítěti je pak výhradně v rukou všímavého kamaráda, známého nebo učitele. Někdy stačí vnímat výše uvedené náznaky. Pokud neustávají nebo se naopak zhoršují, je na místě se dítěte o samotě zeptat, zda ho něco trápí.

Dospělí mají často tendence problémy dětí bagatelizovat, proto asi nebude týraný či zneužívaný jedinec ochotný svěřovat se hned napoprvé. Pokud si ale citlivým a diskrétním způsobem získáme jeho důvěru, je možné, že se na nás za nějaký čas obrátí s žádostí o pomoc. Bohužel některé výzkumy poukazují na skutečnost, že pokud se dítě rozhodne samo svěřit dospělému člověku, uvěří mu až šestý nebo sedmý oslovený!³⁶

³⁵ PEŠOVÁ, I., ŠAMALÍK, M. *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. 1. vyd. [s.l.] : Grada Publishing, 2006, s. 122

³⁶ PEŠOVÁ, I., ŠAMALÍK, M. *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. 1. vyd. [s.l.] : Grada Publishing, 2006, s. 124

4.1.1 Právo podat trestní oznámení

Kdokoliv, kdo se o trestném činu dozví (i z vyprávění) je oprávněn podat trestní oznámení (§ 158 trestního řádu) o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. Zákon však nestanoví obecnou oznamovací povinnost. „*Nejedná-li se v konkrétním případě o závažnou trestnou činnost výslovně uvedenou v § 167 a § 168 trestního zákona, může se každý, kdo se o trestném činu dozví (včetně obětí), rozhodnout, zda trestný čin oznámí nebo nikoli.*“³⁷

Každý státní zástupce a policejní orgán je **povinen trestní oznámení přijmout** a prošetřit je. Lze jej tedy podat na libovolné policejní oddělení či státní zastupitelství a to písemně (za podmínek stanovených trestním řádem) nebo ústně do protokolu.

Trestní oznámení by mělo obsahovat následující údaje³⁸

- Označení orgánu činného v trestním řízení, kterému je určeno,
- totožnost oznamovatele (jméno, příjmení, bydliště),
- stručné vylíčení události, která je dle oznamovatele trestným činem,
- datum a podpis oznamovatele.

4.2 Lékaři

Tělesný trest zanechává především stopy na těle a lékař bývá ve většině případů první, kdo si všimne fyzického násilí na dítěti a je schopen odborně posoudit, zda k němu došlo náhodně a neúmyslně nebo zda verze rodiče odpovídá četnosti a umístění různých poranění či modřin. Pokud se opravdu jedná o fyzické ubližování dítěti rodinným příslušníkem a lékař vysloví pochybnosti či nedůvěru k pravdivosti výpovědi, pacient se k němu většinou už nikdy nevrátí. Pokud děti vůbec na prohlídky docházejí, střídání lékařů je u týraných jedinců nejčastějším jevem.

³⁷ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů : Příručka pro pomáhající profese*. 1. vyd. [s.l.] : Grada Publishing, 2007. Str. 159

³⁸ Tamtéž

Pro lékaře je dnes povinnost provést přesný záznam popisu a času do dokumentace, pokud na těle pacienta objeví identifikační známky nasvědčující úmyslnému týrání či ubližování. Při podezření na trestný čin – není-li dítě či rodič schopen úraz logicky vysvětlit - je nutné pořídit fotodokumentaci a sdělit nález policii či OSPOD. Oznámení lékaře o podezření spáchání trestného činu není porušení lékařského tajemství.³⁹

Mezi nejčastější známky svědčící o tělesném týrání, patří⁴⁰

- Mnohočetné modřiny různého stáří, tvaru odpovídajícího určitému předmětu, ve tvaru pruhů mapujících tvar předmětu,
- škrábance a rány na neobvyklých místech, kde je malá pravděpodobnost pro vznik přirozenou cestou,
- natržený ušní boltec, lysinky po vytrhaných vlasech,
- opakované, často spontánně zahojené zlomeniny,
- vyražený nebo ulomený zub, poranění ústní dutiny,
- různé popáleniny, i od cigaret.

4.3 OSPOD a neziskové organizace

Sociálně právní ochrana dětí je zaručena v České republice zákonem č. **359/1999 Sb.**, o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Na její realizaci se významným dílem podílí obecní úřady obcí s rozšířenou působností, zejména odbory sociálních věcí, oddělení sociálně právní ochrany.⁴¹

Pracovnice v rámci sociálně právní ochrany dětí

- Vykonávají funkci kolizního opatrovníka – fungují jako účastník řízení,
- provádějí kontroly, zda je o dítě dobře pečováno (§ **52 zákona o sociálně právní ochraně dětí**) – na základě žádostí soudu, sdělení občanů, organizací, anonymních oznámení atd.

³⁹ VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice, popis a následky*. [s.l.] : Grada Publishing, 2004. Str. 40

⁴⁰ VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice, popis a následky*. [s.l.] : Grada Publishing, 2004. Str. 41

⁴¹ PLUSKALOVÁ, I. [Http://www.znojmo-city.cz](http://www.znojmo-city.cz) [online]. 2008 [cit. 2009-08-24]. Dostupný z:

http://www.znojmo-city.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=19341&id=3276&p1=1165

V případě, že je ohroženo zdraví nebo život nezletilého, podávají sociální pracovníci k soudu návrh na nařízení **předběžného opatření dle § 76a občanského soudního řádu ve znění pozdějších předpisů**. O návrhu je okresní soud povinen rozhodnout do 24 hodin od jeho podání a případně provést výkon rozhodnutí. Výkon rozhodnutí zajišťuje soud, který si zpravidla vyžádá asistenci pracovníka OSPOD (Orgán sociálně právní ochrany dětí).

Předběžné opatření trvá zpravidla půl roku, kdy je dítě umístěno do dětského domova (či Klokánku). Pokud v této době soud nerozhodne o jeho umístění do náhradní rodinné péče či vzetí rodiče do vazby, dítě se vrací do původní rodiny, což může mít za následek zhoršení situace, pokud nebyl viník potrestán.

Pracovníci OSPOD spolupracují s Policií ČR a dalšími orgány činnými v trestním řízení. V případě podezření na spáchání trestného činu na dítěti dávají sociální pracovníci podněty k prošetření, zda nedošlo k naplnění skutkové podstaty trestného činu. Další spolupráce probíhá formou účasti při výsleších nezletilých jak na policii, tak u soudních jednání v rámci trestního řízení.⁴²

Podobné pravomoci jako Orgán sociálně právní ochrany dětí, ovšem bez finanční podpory státu, mají **občanská sdružení**. Dětské krizové centrum například zajišťuje okamžitou psychologickou či psychiatrickou pomoc obětem uvedených trestných činů a to osobně, telefonicky (je zřizovatelem bezplatné Linky bezpečí) a nově i elektronicky – možnost zaslání dotazu emailem. Fond ohrožených dětí provozuje dnes již dobře známé „Klokánky“. Jejich cílem je nabídnout dětem místo ústavní výchovy přechodnou rodinnou péči, dokud se nemohou vrátit zpět do rodiny nebo pro ně není nalezena náhradní rodinná péče (osvojení, pěstounská péče, svěření do výchovy třetí osoby). Narozdíl od dětských domovů jsou Klokánky realizovány jako samostatné bytové jednotky, kde se pár nebo „teta“ stará o tři až čtyři děti. Pokud jde o sourozence, je samozřejmé, že vyrůstají společně. Stručný přehled organizací, které se zabývají poradenstvím, terapií a pomocí dětem i dospělým, kteří se stali obětmi týrání či zneužívání jsem uvedla v příloze č. 6.

⁴² PLUSKALOVÁ, I. [Http://www.znojnocity.cz](http://www.znojnocity.cz) [online]. 2008 [cit. 2009-08-24]. Dostupný z WWW:http://www.znojnocity.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=19341&id=3276&p1=1165

Kazuistika č. 2

Celkem deset dětí bylo vychovááno otcem a nevlastní matkou. Školní děti se od svých spolužáků zjevně odlišovaly nejen ubohým oblečením a bledými obličejí, ale také chováním. Byly velmi ustrašené, při poznámce nebo špatné známce prosily učitele, aby jim je nezapisoval, často chodily za trest ostržbány dohola. Po sebevraždě nejstaršího šestnáctiletého chlapce skokem ze střeby učiliště se věci začalo zabývat oddělení péče o rodinu a děti i policie v Praze 9. Žádný z rodičů neprojevil při jednání správní komise nad úmrtím syna lítost, naopak sdělili, že jejich výchova je přísná a taková zůstane i nadále. Výsledkem dětí a jejich psychologickým vyšetřením bylo zjištěno, že byly za každou maličkost velmi surově bity, vedle školních povinností musely vést celou domácnost, neměly možnost si brát ani chodit ven. Vyšetřování probíhalo vazebně, neboť rodiče ve svém jednání pokračovali a navíc děti nutili ke změně výpovědi. Nakonec byli odsouzeni k podmíněným trestům odnětí svobody na dlouhou zkušební dobu. Jejich výchovný styl se potom výrazně změnil, stržbání dohola i fyzické tresty ustaly, děti začaly chodit ven mezi vrstevníky.⁴³

V tomto případě se podařilo změnit chování rodičů alespoň do té míry, kdy přestali své děti fyzicky trestat. Otázkou zůstává, jak dlouhé trvání měla tato pozitivní změna. Psychologové se shodují, že při podezření na týrání jedince a jeho odejmutí rodičům by se mělo dítě následně do rodiny co nejčastěji vracet a všem by měla být poskytnuta intenzivní psychoterapeutická péče. Ta by měla naučit členy rodiny spolu vzájemně komunikovat a efektivně využívat společně strávený čas. V praxi by to ovšem znamenalo věnovat se rodině alespoň 8 hodin denně, což není finančně ani prakticky možné.

Kazuistika č. 3

Olomouckou pobočku FOD vyhledala nejstarší (již dospělá) ze tří sester a sdělila, že kdysi s matkou vyrušily při souloži otce s mladší sestrou (tehdy 11 let). Nyní se jí matka svěřila, že otec zneužívá i nejmladší dceru (13 let). O nejstarší se dříve také pokoušel, ale dokázala se mu ubránit. Z otce mají všichni strach, je hrubý a panovačný, často pije a rodina žije na hranici nouze. Matka se tehdy rozhodla řešit vše v rámci rodiny a přizvala i otcova bratra, aby mu domluvil. Když oznamovatelka zjistila, že totéž se děje i její nejmladší sestře, nemůže už mlčet. Nyní, když je vdaná, může sestře pomoci a vzít si ji do své péče, její manžel souhlasí. Věc jsme oznámili na OPD i na policii. Reakce byla okamžitá - otec byl ihned zadržen a vzat do vazby a dívka byla svěřena do pěstounské péče sestry.⁴⁴

⁴³ Zdroj: www.fod.cz

⁴⁴ Zdroj: www.fod.cz, zkráceno

Při rozhovoru s Petrem Šúchou, sociálním pracovníkem Fondu ohrožených dětí, mi bylo sděleno, že výše popsaná situace, kdy policie spolupracuje s neziskovou organizací a dojde k zastavení násilí a vyřešení situace, je samozřejmě ideální. Největším nedostatkem ve vyšetřování případů zneužívaných a týraných dětí je neuspokojivá komunikace. Zatímco policie tento jev příliš nevnímá, pracovníci organizací se shodují na tom, že jsou v průběhu vyšetřování nedostatečně či pozdě informováni o závažných skutečnostech navzdory tomu, že jsou často schopni zajistit odbornou terapeutickou pomoc např. při výslechu, kdy jsou její pracovníci často lépe vyškoleni na komunikaci s dítětem – obětí, než příslušníci Policie ČR. Je to však logické – vyšetřovatelé, kteří vedou výslech se denně setkávají s pachateli násilných trestných činů, krádeží, atd. a jsou tak připraveni na komunikaci s nimi. Ta je ale podle charakteru spáchaného trestného činu naprosto odlišná od přístupu, který musí být aplikován na oběti, obzvláště, jsou-li jimi děti, které se nemusí se zážitkem, narozdíl od dospělého, nikdy vyrovnat. Při výslechu vedeném vyškoleným pracovníkem OSPOD nebo státní neziskové organizace a přítomností příslušníka Policie ČR by pak nemuselo docházet např. k opakování výslechu, což by v důsledku znamenalo menší psychickou zátěž vyslýchaného.

5 Vyšetřování trestných činů spáchaných na dětech a mladistvých

*Pokud je mravnostní trestná činnost oznámena, postup je následující*⁴⁵

- Výslech oznamovatele,
- výslech oběti,
- lékařská prohlídka oběti,
- ohledání místa činu, zajištění a vyhodnocení stop a dalších informací,
- zajištění a výslech svědků,
- další úkony.

Výslech tvoří zásadní část vyšetřování. Svým průběhem má zásadní vliv na psychiku poškozeného, protože při něm velmi často a opakovaně dochází k **procesním vadám** a nedostatkům. Ty spočívají zejména v neúčasti pedagoga či jiné osoby mající zkušenosti s výchovou dětí a mladistvých, v nevhodné účasti rodičů (zvláště, pokud jsou sami pachatelé), v nedostatečném poučení nedospělce vzhledem k jeho věku a další. Proto jsem se rozhodla věnovat této části největší prostor a vymezit možnosti citlivého výslechu dětí a mladistvých.

*„Snad nejčastější chybou trestního řízení, jehož účastníkem je i osoba mladší 15 let, je opakování výslechu dítěte, a to i u tak závažných trestních jednání, jako je znásilnění nebo pohlavní zneužívání. Ustanovení § 102 trestního řádu ukládá všem orgánům činným v trestním řízení povinnost při výslechu osoby mladší 15 let, týkajícího se okolností, jejichž ožívování v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat její duševní a mravní vývoj, počínat si zvláště šetrně a po obsahové stránce tak, aby výslech v dalším řízení zpravidla už nebylo třeba opakovat. Tato zásada je však stále porušována.“*⁴⁶

⁴⁵ CHMELÍK, J. a kol. *Rukověť kriminalistiky*. [s.l.] : Aleš Čeněk, 2005, s. 340

⁴⁶ CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vyd. [s.l.] : Portál, 2003, s. 128

5.1 Výslech

Výslech jako **kriminalistická metoda** má nezastupitelnou roli při šetření trestných činů spáchaných na dětech se syndromem CAN. Vyslýchá se jak pachatel, tak oběť a případní svědkové trestného činu. Následně uvádím dvě definice výslechu.

„V nejobecnějším slova smyslu chápeme výslech jako právně regulovaný proces získávání, zpracování, hodnocení a dokumentování informací o skutku, který je předmětem vyšetřování. Cílem výslechu je získat v procesu interakce mezi vyslýchajícím a vyslýchaným úplnou a věrohodnou výpověď, která má – při dodržení podmínek stanovených trestním řádem – charakter důkazu.“⁴⁷ „Představuje hlavní zdroj informací pro objasnění vyšetřovaného případu.“⁴⁸

Výslech obecně má několik závazných postupů a doporučení. Zákon zvláště upravuje, jak postupovat při výslechu osob **mladších patnácti let** a o okolnostech, jejichž oživování paměti by mohlo nepříznivě ovlivnit duševní a mravní vývoj dítěte (§ 102 TrŘ).

Správné vedení výslechu má svůj mimořádný význam i proto, že se v poslední době stává **dítě rovnocenným svědkem**. K výslechu byl měl být přibrán pedagog nebo jiná osoba mající zkušenosti s výchovou mládeže. Přispěje-li to k správnému vedení výslechu, mohou být přizváni i rodiče.⁴⁹ Pokud není podezřelým rodič, ani jiný rodinný příslušník, může jeho přítomnost u výslechu pozitivně ovlivnit chování dítěte a dodat mu pocit jistoty. Jedná se většinou o děti v mladším školním věku cca do 10 let. U starších dětí je přítomnost rodiče nevhodná kvůli neochotě vypovídat o intimních a ponižujících zážitcích. Je tedy na psychologovi a především na dítěti, zda vyžaduje přítomnost rodiče u výslechu nebo ji naopak kategoricky zamítne. Díky četnějšímu zveřejňování případů sexuálního zneužití otcem se dokonce množí případy, kdy matka v době rozvodu nutí své dítě ke křivé výpovědi proti partnerovi s cílem získat finanční výhody a dítě do vlastní péče. Podobné možnosti je proto nutné pečlivě zvážit.

⁴⁷ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*. [s.l.] : Portál, 2003, s. 13

⁴⁸ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Akademické nakladatelství CERM, 2001, s. 488

⁴⁹ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*. [s.l.] : Portál, 2003, s. 17

U výslechu **pachatelů** „*procesní postup provádění výslechu obviněného je upraven v § 90-95 trestního řádu.*“⁵⁰ se nejčastěji setkáváme s **odmítavým postojem** vyslýchaného k výslechu či vyslýchajícím (výraz nedůvěry k policii nebo jako důsledek rozladěnosti z opakování výpovědi), **arogantním vystupováním** pramenícím z pocitů křivdy (reakce na sdělení vazby) nebo vystupováním a jednáním vyslýchaného neodpovídajícím jeho aktuální roli při výslechu („přebírá iniciativu“). Příčinou **vyvolání konfliktu** pak může být: chybný přístup, taktika vedení výslechu vyslýchajícím, nepřipravenost vyslýchajícího na výslech, psychická nevyrovnanost a netrpělivost vyslýchajícího, ponižování apod.⁵¹

Při výslechu obviněného je třeba zaměřit se na objasnění **vztahu k týrané osobě** a **motiv jednání**, který může být ovlivněn různými rizikovými faktory – konflikty v rodině, špatná finanční situace, alkohol, drogy, nezaměstnanost, dítě které svým chováním vyčerpává, dráždí nebo je neustále nemocné.⁵²

Výslech obviněného má svá pravidla, která jsou příslušníkům Služby kriminální policie a vyšetřování v této oblasti jistě dobře známá. U výslechu dětí a mladistvých se musí postupovat mnohem citlivěji, pokud se ocitli v roli oběti. Proto se budu dále věnovat pouze výslechu nedospělých jedinců.

5.1.1 Správné vedení výslechu

*„K výslechu osoby mladší 15 let trestní řád v § 102 stanoví vyslýchajícím povinnost přizvat pedagoga nebo jinou osobu, která má zkušenosti s výchovou mládeže.“*⁵³

U pečlivě volených otázek je nutné zaměřit se zejména na⁵⁴

- Vztah dítěte k obviněné osobě – psychický a citový vztah k pachateli,
- způsob a intenzitu týrání dítěte, celkové zacházení s ním,
- počátek a dobu, po kterou bylo dítě týráno – objasnit soustavnost,

⁵⁰ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*. [s.l.] : Portál, 2003, s. 15

⁵¹ SPURNÝ, J. *Psychologie výslechu*. [s.l.] : Portál, 2003, s. 42

⁵² CHMELÍK, J. a kol. *Rukověť kriminalistiky*. [s.l.] : Aleš Čeněk, 2005, s. 280

⁵³ CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vyd. [s.l.] : Portál, 2003, s. 127

⁵⁴ CHMELÍK, J. a kol. *Rukověť kriminalistiky*. [s.l.] : Aleš Čeněk, 2005, s. 279

- způsob chování pachatele po násilí – případná lítost, snaha dítě ošetřit, vyhrožování („jestli to někomu řekneš, tak...“),
- zda se dítě svěřílo a další otázky vedoucí k objasnění skutku.

Na celkový průběh a výsledek výslechu má velký vliv psychologické působení vyslychajícího na vyslychaného. Níže uvedené body jsou sepsány dle důležitosti a posloupnosti.

1. Navázání a udržení kontaktu s vyslychanou osobou

Navazování kontaktu s dětmi je věnována podstatná část výslechu. Pokud se nezdaří, vyslychaný nebude ochotný vypovídat. Neméně důležité je **udržení pozornosti**, které je u dětí často problematické. Rozdíl mezi vnímáním dospělého a dítěte je především v tom, že dospělí vnímají podstatné okolnosti události, zatímco děti se soustředí na jednotlivosti z mimoděk vnímané události, které jsou ovlivněny jejich „dětskými“ zájmy. Výpovědi dětí byly proto dříve zpochybňovány. Nyní se vychází z toho, že je dítě schopno dát **plnohodnotnou a věrohodnou výpověď** jako dospělý. Je však třeba brát ohledy na jeho mentální vyspělost, paměťové schopnosti a přizpůsobit se jeho stylu řeči a myšlení.

Dítě má tendenci odhadnout, jakou odpověď od něj dospělý očekává a vyhovět jeho přání – je náchylné ke konfabulaci. Je tedy nezbytné volit otázky tak, aby nenaznačovaly odpověď. Hrozí pak vysoké riziko tzv. „bezděčné sugesce“, kterou si vyslychající nemusí uvědomovat a dítěti otázkou vlastně naznačuje, jakým způsobem má odpovídat.⁵⁵

2. Atmosféra výslechu

Z velké části ji vytváří prostředí, kde se výslech odehrává. U dětí bychom měli zvolit prostředí jim známé a blízké, nedoporučuje se strohá úřední místnost a vyslychající v uniformě – dochází ke strachu z úřední autority, tvoří se **komunikační bariéra** a dítě je pak méně ochotné vypovídat. Pokud je dítě umístěno do dětského domova, nejvhodnějším prostředím pro výslech se stává herna, kterou dobře zná - přispívá k pocitu bezpečí a uvolnění.

⁵⁵ CHMELÍK, J. a kol. *Rukověť kriminalistiky*. [s.l.] : Aleš Čeněk, 2005, s. 168

Dítě by sice mělo vycítit jistou autoritu vyslýchajícího, ta ale nemůže přesáhnout určitou hranici. Je velmi důležité, aby se dítěti nevytýkaly chyby. Nejen z těchto důvodů je jeden ze základních požadavků na vyslýchajícího, aby prošel speciální přípravou ke komunikaci s dětmi, měl zkušenosti s tímto typem výslechů, případně pedagogické zkušenosti.

3. Způsob a styl komunikace

Je závislý na několika faktorech, psychologie hovoří o čtyřech základních typech výslechových situací:⁵⁶

- **Vyslýchaná osoba může a chce vypovídat** (zde je riziko nevhodného přístupu vyslýchajícího, jinak jde o ideální situaci).
- **Vyslýchaná osoba si nevzpomíná, ale chce vypovídat** (závisí na schopnostech pomoci vyslýchajícího pomoci vyslýchanému k obnovení paměťových stop).
- **Vyslýchaná osoba může, je schopna vypovídat, ale nechce** (vyslýchající psychologicky působí na vyslýchaného, aby ji přiměl vypovídat).
- **Vyslýchaná osoba nemůže a ani nechce vypovídat** (jedná se většinou o osoby mentálně retardované, s intelektovým či osobnostním defektem).

Výše uvedená pravidla jsou obecně platná, při komunikaci s dítětem se mohou lišit. Dítě musí být předně upoutáno, pak je třeba získat si jeho pozornost a náklonnost na svou stranu, aby bylo ochotné komunikovat. Vystupuje zde v roli oběti a výslech je pro něj traumatizující **znovuprožívání události**, obzvlášť, je-li pachatelem rodič. Dítě má snahu tajit zážitek, protože se bojí odsouzení a svaluje vinu na sebe. Doporučuje se proto trpělivě a citlivě zavést hovor na první sexuální (fyzický) atak a postupně se dostat k poslednímu, který je pro dítě nejintenzivnější – bude o prvním případě vypovídat ochotněji. Je důležité vzbudit v dítěti důvěru, pocit porozumění a ukázat, že jej vyslýchající chápe a neodsuzuje.⁵⁷

⁵⁶ CHMELÍK, J. a kol. *Rukověť kriminalistiky*. [s.l.] : Aleš Čeněk, 2005, s.167

⁵⁷ CHMELÍK, J. a kol. *Rukověť kriminalistiky*. [s.l.] : Aleš Čeněk, 2005, s. 170

Nejlepší způsob navozování kontaktu s dítětem je projevení zájmu o jeho činnost či hračku, se kterou si právě hraje. Pokud odmítá vyvíjet jakoukoliv činnost, je zbytečné ho nutit. Téměř každé dítě je zvědavé a hravé – pokud si ho nebudeme všimnout a sami projevíme zájem o hračku, ve většině případů přijde samo a do hry se zapojí. Nepřirozeným nátlakem se dítě naopak zcela jistě uzavře a je možné, že nebude chtít vypovídat ani příště.

Děti zůstávají hravé do mladšího školního věku, je však třeba mít na paměti, že jejich pozornost brzy opadá, nedokáží se dlouho soustředit. Po navázání kontaktu je tedy vhodné oběť poučit – avšak v rozsahu odpovídajícím jeho **mentální vyspělosti**.

Rozlišujeme **děti předškolní**, u kterých poučení spočívá především ve vyjasnění pojmů „pravda a lež“.

Po nástupu do školy mění většina dětí rozsah svého vnímání, utváří si vlastní názory a uvědomuje vztahy k rodičům. Poučení tak může být rozsáhlejší.

Třetí kategorií jsou **mladiství** ve věku 15 - 18let, kdy jsou jejich rozumové schopnosti téměř na úrovni dospělého, proto jsou schopni vnímat a pochopit poučení v plném rozsahu.

Rozhovor s dítětem ve školním a předškolním věku musí mít svá pevně daná pravidla⁵⁸

- Používáme jednoduchá a srozumitelná slova,
- snažíme se vyhnout větám obsahujícím několik myšlenek či návrhů,
- vyhýbáme se záporům a nadměrnému užívání zájmen,
- je důležité vyjasnit si s dítětem pojmenování intimních částí těla,
- neměníme jazyk dítěte,
- vyhýbáme se používání navádějících otázek,
- používáme otázky s otevřeným koncem,
- vyhýbáme se subjektivnímu hodnocení události a odsuzování pachatele.

⁵⁸ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005. Str. 119

Doporučuje se, aby byly u výslechu přítomny osoby obou pohlaví – dítě se bojí toho pohlaví, které vůči němu spáchalo delikt. Zároveň je třeba pečlivě volit okruh osob, které budou bezprostředně přítomny výslechu. Nejvhodnější způsob výslechu (u něhož ze zákona mají právo být přítomny i další osoby z řad **zákonných zástupců, obhajoby obviněného** a jiné) je výslech za pomoci audiovizuálních technických prostředků. Ideálním řešením je odkázat ostatní do vedlejší místnosti (nejlépe s jednocestným zrcadlem), z níž mají možnost průběh výslechu sledovat, případně upřesňovat otázky. Při výslechu je vhodné, aby byla přítomna osoba, které dítě důvěřuje, ne vždy je však vhodné, aby byl u výslechu bezprostředně přítomen rodič.⁵⁹

Dále je třeba vymezit vyslýchanému dostatek času a trpělivosti, nepřerušovat jeho výpověď nevhodnými poznámkami a klást doplňující otázky až v okamžiku, kdy nemá dítě už „co říci“. Pokud bychom se ptali konkrétně od začátku, dítě by mělo po chvíli tendenci odpovídat ano/ne a nedostalo by se nám relevantních odpovědí. Následně by se s největší pravděpodobností uchýlilo ke konfabulaci. Vhodný postup při výslechu předškolního a školního dítěte je uveden v příloze č. 5.

5.1.2 Úloha loutek Jája a Pája

„Odbornou veřejnost v České republice zaujal v roce 1993 projekt amerického pediatra Petera M. D. Adaseka, z Colorado Sprinte, který předvedl dvojici loutek, kterou úspěšně používá při výslechu dětí ve věku kolem čtyř let, případně dětí mentálně retardovaných. Loutky měly stylizované druhotné pohlavní znaky a vyslýchané osoby mohly úspěšně s loutkami sebrát děj události, která je předmětem vyšetřování a kterou dítě vnímalo. Bylo prokázáno, že pomocí těchto loutek lze s úspěchem vyslechnout i dítě dosud nemluvící nebo mentálně postižené. Takto provedený výslech byl zaznamenáván na videozáznam a zpracovaný dokument v podobě protokolu byl předkládán soudu jako důkaz, aniž by bylo nutné jej, za podmínky jeho správného provedení, opakovat. Jde o velmi šetrný způsob výslechu dětí, který na nejnižší možnou míru eliminuje opakování traumatizujícího, negativního zážitku z kriminálního deliktu.“⁶⁰

⁵⁹ CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vyd. [s.l.] : Portál, 2003. Str. 125

⁶⁰ CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vyd. [s.l.] : Portál, 2003. Str. 122

Zdroj: CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*.

Dvojice loutek „**Jája a Pája**“ (více viz. Příloha č. 1) je chráněným průmyslovým vzorem Ministerstva vnitra ČR a Policie České republiky, ve smyslu zákona č. 527/1990 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Jejich koncepce vychází z toho, že dětem je vlastní hravost a proto jsou provedeny tak, aby motivovaly ke hře. Loutky jsou vybaveny sekundárními pohlavními znaky (bez detailních napodobenin).⁶¹

Výslech dítěte za použití loutek probíhá v **několika etapách**. Důležitá je příprava výslechu, která se odvíjí od dokonalé znalosti případu a základních informací o osobnosti vyslýchaného dítěte. U mravnostních deliktů, kde je pachatelem rodič dítěte, je nutné počítat s negativním vlivem prostředí rodiny, ve které dítě žije – jde především o výhrůžky, které děti vnímají velmi vážně.

Dokumentace průběhu výslechu (zvláště za využití loutek) musí být pořizována tak, aby nerušila a neodváděla pozornost dítěte. Pro zajištění důkazní hodnoty výslechu musí dokumentace úkonu i na videozáznamu obsahovat všechny zákonem požadované náležitosti, tj. **datum a čas** výslechu, **osobní údaje** k vyslýchané osobě, zda a jakým způsobem byla zajištěna **přítomnost dalších** osob při výslechu, **předmět výslechu** a osobní údaje vyslýchajícího.⁶²

⁶¹ CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vyd. [s.l.] : Portál, 2003. s. 125

⁶² Tamtéž

Zásady při výslechu za pomoci loutek „Jája a Pája“⁶³

- Důkladně se seznámit s případem, který je předmětem výslechu,
- písemně si připravit otázky, které mají být objasněny,
- vytvořit podmínky pro nerušený výslech,
- použít záznamovou techniku bez rušivých efektů (pevně zabudovanou, neodvádějící pozornost, nehlučnou),
- při komunikaci s dítětem věnovat pozornost navázání kontaktu, volit výrazové prostředky, kterým dítě rozumí,
- představit loutky, nevnučovat je, počkat, jak bude dítě reagovat a zda bude ochotno s nimi komunikovat,
- při výslechu využít spontánnosti dítěte, vyvarovat se emocí, rušivých jevů, častých změn a množství otázek,
- při únavě dítěte (podle psychologických výzkumů udrží pozornost v průměru 20 minut) odvést pozornost jinam, po opadnutí únavy vhodným způsobem navázat,
- nechat dítě, aby si po ukončení výslechu dále hrálo s loutkami a citlivě ho ukončit,
- je vhodné dítě pochválit, případně se zapojit do hry a eliminovat tak prožitky z případu, které byly obnoveny výslechem,
- provést řádnou dokumentaci.

Praxe bohužel ukazuje, že ve většině případů je postup orgánů činných v trestním řízení zcela opačný. Opakováním výslechů, řadou odborných vyšetření (psychologem, sexuologem a dalšími odborníky), je oběť znovu vystavována traumatizujícímu zážitku, který si v paměti obnovuje a navíc i fixuje. Prožitek se sexuálního deliktu je umocňován a v konečném důsledku má negativní dopad na psychický vývoj oběti. Dochází pak k **systémovému týrání** (dítě je psychicky traumatizováno systémem, který je vlastně určen k jeho ochraně).⁶⁴

⁶³ CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vyd. [s.l.] : Portál, 2003, s. 127

⁶⁴ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005, s. 52

Psychologové potvrzují, že se ještě nesetkali s případem, který by byl bezproblémově a kompletně vyšetřen a to za přispění výsledku poškozeného, který nebyl opakován. V těchto situacích je nutné určit si priority – tou hlavní by se mělo stát nezklamání důvěry dítěte. Pouze v případě, kdy dítě psychologovi (vyslýchajícímu) důvěřuje, je schopné podat relevantní výpověď.

Jen pokud je výslech po všech stránkách kvalitně připraven, je možné provést ho pouze jednou. V případě jistoty, že bude nutné ho opakovat, je nezbytné promluvit si s dítětem a vysvětlit mu důvody, proč je takový postup nutný. Jedině pak je schopné situaci akceptovat a opakovane vypovídat. Nejedná-li se o jediný výslech, přestože byl dítěti přislíben a nikdo jej na tuto skutečnost nepřipraví, dojde ke ztrátě důvěry a neochotě vypovídat. Dítě bude vnímat takovou skutečnost jako zradu nebo se začne obviňovat a přemýšlet, kde udělalo chybu a co řeklo špatně, pokud je stále dokola vyslýcháno. Není schopné pochopit, proč má takové věci opakovat a s nejvyšší pravděpodobně bude neochotně (případně vůbec) dále vypovídat nebo měnit a zkreslovat předchozí verze výpovědi.

Polští sexuologové provedli výzkum, ze kterého mimo jiné vyplynulo, že **45%** sexuálně zneužitých dívek do 20 let, které se staly obětí incestu bylo vyslýcháno jedenkrát, **30% dvakrát** a **25%** dívek bylo vyslechnuto **tříkrát a vícekrát!**

Průzkum také ukázal, že v **65%** byl pachatelem **biologický otec**, ve **25% adoptivní** a ve zbylých případech **bratr nebo děda**. Pouze u **10%** z nich byla u pachatelů indikována **sexuální úchylka**. **85%** pachatelů bylo označeno vlastními dětmi jako despotičtí, autoritativní, impulzivní a temperamentní, **65% matek** jako pasivní, bezmocné a citově závislé (z toho plyne neochota oznamovat policii případy zneužití dětí otcem).⁶⁵ Rodiče – násilníci bývají jen výjimečně disociální nebo psychiatricky nemocní. Ve většině případů jsou na rodičovství nezralí a nepřipravení. Mívají sníženou toleranci z zátěží, jakou pro ně představuje výchova a péče o dítě nebo tendenci k agresi a snížené interakční dovednosti – nejsou schopni svému dítěti porozumět. Objevují se u nich negativní zážitky z vlastního dětství a tendence přenášet je a opakovat.

⁶⁵ CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vyd. [s.l.] : Portál, 2003, s. 132

Pokud je pachatelem partner matky dítěte, je třeba objasnit tyto otázky⁶⁶

- Zda matka trpí duševní poruchou či chorobou,
- zda by se porucha mohla negativně uplatnit ve výchově a schopnosti hodnotit následky špatných výchovných postupů partnera,
- zda mohla zabránit týrání dítěte,
- zda je schopna zajistit dítěti potřebnou péči a do jaké míry,

Mezi důkazy získané výslechy osob k objasnění týrání patří⁶⁷

- Fotodokumentace zranění a stop po týrání,
- lékařská zpráva o zranění, prohlídce těla,
- zpráva ze školního zařízení k chování dítěte,
- zpráva oddělení péče o dítě k situaci v rodině,
- znalecký posudek z oboru zdravotnictví, dětské psychologie (psychiatrie) k následkům týrání i k věrohodnosti výpovědi dítěte,
- znalecký posudek z oboru soudní psychiatrie (psychologie) u pachatele.

5.2 Lékařská prohlídka oběti

Jak již bylo uvedeno, **týrání kojenců a batolat končí zpravidla smrtí** (viz. Příloha č. 2). Zda šlo o týrání je zjišťováno při pitvě, při zevní prohlídce nemusí být úrazové změny viditelné. Cenným kritériem při určování diagnózy je nález krevních podlitin a oděrků. Ty jsou přítomny v 80% případů a vyskytují se kdekoli na těle. Na obličeji a ve spojivkách jsou viditelné, naopak na hlavě jsou kvůli vlasům méně patrné. Velmi důležitá je prohlídka **ústní dutiny** – sliznice rtů, dásní, jazyka a hltanu, které mohou být poraněny ostrými nástroji, časté je i poranění břišních orgánů. Symetrické podlitiny na krku nebo hrudníku jsou typické pro škrcení, jejich velikost závisí na použitém předmětu, protože nástroje zanechávají vzhled podle svého tvaru. Oděrky mohou být přítomny na genitálu dívek i chlapců. Časté jsou také otisky zubů, otevřená poranění jsou vzácná.⁶⁸

⁶⁶ CHMELÍK, J. a kol. *Rukověť kriminalistiky*. [s.l.] : Aleš Čeněk, 2005, s. 280

⁶⁷ Tamtéž

„U zanedbávaných dětí je v případě úmrtí nezbytné provést velmi podrobnou pitvu s detailním histologickým případně histochemickým nálezem, doplněným bakteriologickým, toxikologickým případně virologickým vyšetřením... důležité je rovněž sledovat dopad změn v souvislosti s nedostatečnou výživou dítěte a vlivu toxických látek v potravě na vývoj dítěte.“⁶⁹

5.3 Ohledání místa činu a zajištění stop

Místo činu má u mravnostních trestných činů značnou variabilitu, jeho ohledání je prováděno podle obecně platných postupů. U násilné mravnostní činnosti je třeba věnovat pozornost stopám **trasologickým** (otisky částí těla) i **věcným** (útržky oděvů). Tělo oběti, na kterém jsou stopy násilí, je samostatným objektem ohledání. Důkazní hodnotu mají **biologické stopy** (sperma, sliny, vlasy) a dále **krevní a pachové stopy**, které jsou přítomny především na těle a oděvu.⁷⁰ Jde především o vyšetřování trestného činu znásilnění, kdy není znám pachatel – soustředí se tak především na jeho dopadení. U systémového týrání a zneužívání je většinou pachatelem osoba blízká, proto nebývá složité ji určit.

Na závěr kapitoly uvádím jednu starší statistiku, která nám dává konkrétní představu o tom, jak skončily děti, jejichž případ nebyl odhalen či vyšetřen. Vzhledem k tomu, že rok od roku je počet odhalených případů vyšší, jde o velmi tragické informace.

*V roce 1999 bylo v ČR stíháno*⁷¹

- 14 případů vražd dětí včetně 4 vražd novorozenců matkou,
- 511 případů úmyslného ublížení na zdraví dítěti,
- 133 případů týrání dětí,
- 1065 případů pohlavního zneužívání,
- 8 dětí ve věku 10 - 14 let spáchalo dokonanou sebevraždu.

⁶⁸ CHMELÍK, J. a kol. *Rukověť kriminalistiky*. [s.l.] : Aleš Čeněk, 2005, s. 277 – 278

⁶⁹ CHMELÍK, J. a kol. *Rukověť kriminalistiky*. [s.l.] : Aleš Čeněk, 2005, s. 278

⁷⁰ CHMELÍK, J. a kol. *Rukověť kriminalistiky*. [s.l.] : Aleš Čeněk, 2005, s. 341 – 342

⁷¹ Zdroj: www.fod.cz

6 Následky na psychice poškozeného

„Při různých statistickým rozborech je pozornost zaměřena na počty zjištěných pachatelů a opomíjí se oběti těchto trestných činů. Čím tvrdší jsou tresty pro pachatele, tím je veřejnost spokojenější. Obětím trestného jednání se již zdaleka tolik pozornosti nevěnuje. Dospělé ženy si odnášejí ze znásilnění traumata často na celý život. Jaká traumata však musí prožívat zneužívané nebo trvale zneužívané dítě? Jak jej toto jednání zasáhlo a ovlivnilo jeho další vývoj? Nestane se ve své dospělosti také podobným pachatelem?“⁷²

Následky na další vývoj oběti v případě sexuálního zneužívání⁷³

- **95% dívek** trpělo posttraumatickými potížemi a závažnými emocionálními poruchami.
- Tyto následky se projeví jen u **58%**, pokud byla pachatelem **cizí osoba**.
- Většina poškozených měla poté **snížené sebevědomí, neuspokojenou potřebu bezpečí, pocit strachu** apod.
- **40% dívek** mělo problémy v komunikativní rovině a ve schopnosti navázat sociální kontakty s tendencemi izolovat se od kolektivu.
- Pouze **10% případů** projevilo zvýšený **zájem o sex**.
- U **20%** obětí došlo ke spontánnímu popisu události a k **odhalení pachatele**, jednalo se však o dívky starší, citově a rozumově vyspělé.
- U **pachatelů** byly v **54%** zaznamenány **výhrůžky**, zbývající část volila sliby, projevy zájmu o oběť a působení na city.

⁷² WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005. s. 51

⁷³ CHMELÍK, J. a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vyd. [s.l.] : Portál, 2003. s. 132

Mezi důsledky posttraumatické stresové poruchy patří zejména⁷⁴

- Poruchy osobnosti,
- výrazné psychické napětí,
- omezená společenská angažovanost,
- narušení účelného jednání,
- pokles frustrační tolerance,
- sociální izolace,
- problémy v budoucí rodičovské roli.

Spouštěčem posttraumatické stresové poruchy u dětí bývá většinou jakákoli forma násilí. Osoba, která se sexuálního zneužití dopouští, je pro dítě často **osobou klíčovou** a k traumatizující události pak dochází opakovaně a po delší dobu. Dítě, které je opakovaně vystaveno zneužívání současně prožívá absenci sociální podpory od své jiné klíčové osoby (fenomén mlčících matek).⁷⁵

Poškození dítěte v důsledku zneužívání může být velmi rozmanité. Nejvíce pozornosti je věnováno **psychickým následkům**, které jsou podle Finkelhrona (1986) shrnovány do čtyř dimenzí:⁷⁶

První dimenze - označována jako traumatická, zraňující, se vztahuje k nápadnostem v sexuálním chování. Zneužívané dítě si neosvojí sexuální normu, proto se u něj často vyskytuje nadměrná či potlačená sexualita. K důsledkům zneužívání pak patří vyhýbání se sexuálním kontaktům až do stupně fobických reakcí, předčasná sexuální vyzrálost, promiskuita, prostituce, ale i agresivní sexuální projevy či dysfunkce.

Druhá dimenze představuje emocionální důsledky zneužívání a odvíjí se od pocitů zrady, které zneužívané dítě vnitřně prožívá. Dítě zneužívané blízkým člověkem je zrazeno - vnímá, že jej dospělý místo ochraňování použil pro své uspokojení. Následkem je neschopnost důvěřovat lidem nebo naopak nezdravá závislost (přítulnost) na druhém člověku.

⁷⁴ VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice, popis a následky*. [s.l.] : Grada Publishing, 2004, s. 84

⁷⁵ VANÍČKOVÁ, E. *Tělesné tresty dětí, definice, popis a následky*. [s.l.] : Grada Publishing, 2004, s. 85

⁷⁶ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*:

Příručka pro pomáhající profese. 1. vyd. [s.l.] : Grada Publishing, 2007, s. 39 - 40

V dospělosti může být dítě lhostejné ke svému nejbližšímu okolí, krutě a bezohledně využívat ty, kteří jsou mu blízcí. Manipuluje lidmi, chová se agresivně nebo naopak přijme roli oběti i v dospělém životě.

Třetí dimenze je soustředěna na prožitek hluboké bezmoci, touhy něco podniknout a postavit se dospělému na odpor, což se projevuje např. opakovanými útoky, četnými psychosomatickými potížemi (poruchy spánku, příjmu potravy). Patří sem i zvýšená pravděpodobnost porušování a nerespektování norem v pracovním i osobním životě, včetně možnosti převzít v dospělosti roli zneužívatele.

Čtvrtá dimenze je označována jako problém **stigmatizace**. Dotýká se sníženého sebevědomí a sebeakceptování. Dítě si vyčítá, že strpělo aktivity dospělého, považuje samo sebe za zkažené (někdy tomu přispěje i reakce okolí) a uvědomuje si svoji odlišnost od ostatních. Odtud pak není daleko k sebepoškozování a autodestruktivnímu jednání (drogy, alkoholismus, izolování se, sebevražedné jednání).

Z výpovědi čtrnáctileté sexuálně zneužívané dívky, která se obávala, že otce pustí z vazby

*Kdybych potkala otce na ulici, nejraději bych ho strašně zkopala a potom mu rozřezala kůži a nasypala mu do ní sůl a nalila ocet, aby ho to co nejvíc bolelo, aby věděl, co dělal on mně, jak to bolelo mě... ale vážně – určitě bych přešla na druhou stranu, kdybych ho uviděla dřív, a tam bych se snažila někde schovat, aby mě neviděl. A potom bych rychle utíkala pryč a řekla bych o tom učitelce nebo tobě. Kdybych měla mobil, tak bych ti zavolala i z ulice. Kdybych ho ale uviděla později, tak by to bylo horší – asi bych ho pozdravila, ale jen tak na půl pusy – mohl by to považovat za provokaci. Nejraději bych pak na něho zakřičela, jaké je svině a.... ale to bych si nemohla dovolit. Asi bych teda pozdravila a šla rychle pryč. Ale kdyby mě chytil nebo zastavil a chtěl si se mnou povídat, zkrátka kdyby mi chtěl škodit, tak bych začala křičet a vůbec bych se nestyděla, protože je to jeho hanba a ne moje.*⁷⁷

⁷⁷ PEŠOVÁ, I., ŠAMALÍK, M. *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. 1. vyd. [s.l.] : Grada Publishing, 2006, s. 127

Stará zkušenost říká, že násilí plodí násilí, nebo-li **týraní týrají**, což je smutný fenomén této problematiky, kdy jde o zneužívání síly nebo pravomoci. Násilí uvnitř rodin nebo ve školním kolektivu se týká **všech zúčastněných**, nejen oběti.

Děti vystavené násilí ve vlastních rodinách se naučí zpracovávat podněty z vnějšího prostředí jinak, než je zpracovávají děti, které násilí vystaveny nebyly. Tímto dlouhodobým typem reagování se pak u některých jedinců začíná vyskytovat naučená útočnost, u jiných naučená bezmoc. Děti obojího pohlaví, které se staly obětí fyzického násilí, jsou útočnější vůči dospělým již v průběhu dětství. Často a snadněji se také násilně chovají v celém pozdějším životě. Je doloženo, že děti, které stály před soudem v roli oběti násilí, před ním často stojí později znovu - jako pachatelé násilí. Naopak ženy a dívky, které byly v dětství obětmi, se jimi často stávají i v dospělosti. Je-li zneužívatelem osoba, která měla dítěti poskytnout ochranu a oporu, je trauma o to větší.⁷⁸

„Ženy si dávají propíchnout bradavky a věší si do nich kroužky. Necháávají se s nimi fotografovat a hrdě vyprávějí, že při proceduře nepocítovaly žádnou bolest a že je to baví. O upřímnosti těchto výpovědí nelze pochybovat, protože tyto ženy se musely velmi brzy naučit necítit bolest. Co by tedy dnes neudělaly pro to, aby necítily bolest malého děvčátka, jež bylo kdysi sexuálně zneužíváno otcem a muselo si namlouvat, že je to baví? Žena, která byla jako dítě sexuálně vykořisťována, popírá svou dětskou realitu a naučila se nepocítovat bolest, je neustále na útěku před minulostí – s pomocí mužů, alkoholu, drog nebo podávání výkonů“⁷⁹

⁷⁸ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů : Příručka pro pomáhající profese*. 1. vyd. [s.l.] : Grada Publishing, 2007, s. 51

⁷⁹ MILLER, A. *Dětství je drama*. Alena Bláhová. [s.l.] : Lidové noviny, 1995, s. 6

7 Prevence

Čas od času se v médiích projednává kauza odhaleného týrání či zneužívání, která je veřejností hojně diskutovaná. O negativních vlivech na psychiku poškozeného již není pochyb. Často ale dojde ke změně myšlení psychicky nevyzrálého jedince a pod vlivem vlastních zkušeností pak sám začne páchat trestnou činnost.⁸⁰ Prevence nám může v určitých případech pomoci opustit tento „začarovaný kruh“ nebo se mu, v ideálním případě, vyhnout úplně.

Za základní strategii u všech typů prevencí stojí tzv. **odbourání popření**. *„Devianti potřebují uznat svoje úchylné chování, aby za svůj čin mohli převzít odpovědnost. Pakliže si tento postoj nevybudují, nelze u nich vytvářet prevenci recidivy.“*⁸¹

7.1 Primární prevence

Primární prevencí rozumíme snížení pravděpodobnosti výskytu poškození. Základem je výchova v rodině, která předpokládá rodiče jako sociálně zralé jedince s normálním vývojem osobnosti a schopností navázat komunikaci se školou, kam dítě dochází. Tam by měla být samozřejmostí sexuální výchova dětí.

Cílovou skupinou jsou především⁸²

- Děti do 15 let a oběti zneužívání,
- rodiče dětí, pedagogové, státní instituce,
- zdravotníci, sociální pracovníci, orgány činné v trestním řízení,
- veřejnost, sdělovací prostředky,
- pachatelé.

⁸⁰ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005, s. 45

⁸¹ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005, s. 75

⁸² WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005, s. 59

Na výše uvedené jedince je nutné zaměřit pozornost médií (TV, rozhlas, tisk – viz. Příloha č. 4) a **zvýšit tak společenské uvědomění** o právech dítěte na život bez týrání, zneužívání a zanedbávání a o pozitivních postupech výchovy. Dále musí být **vytvořeny sociální a ekonomické podmínky** pro zdravotní služby a **zdůrazněna práva dětí** a mladistvých na život bez zneužívání. Samozřejmostí je nutnost změnit způsoby výchovy a chování tak, aby nedocházelo k ohrožování zdraví a života a **minimalizovat množství násilí** ve společnosti a výchovné praxi.⁸³

7.2 Sekundární prevence

Sekundární prevence znamená vytipování rizikových skupin **obyvatelstva** (potenciálních pachatelů a obětí) a snižování **situací**, za kterých ke zneužívání dochází.⁸⁴ Tuto problematiku tak sledujeme z hlediska **rizikových dětí, dospělých a rodin**.

Vymezením pojmů rizikové dítě, dospělý a riziková rodina jsem se zabývala ve druhé kapitole. Rizikovými situacemi se zpravidla myslí veřejně přístupná místa jako jsou výtahy, schodiště, hromadná doprava apod., což má souvislost především s trestnou činností páchanou mimo rodinu (domov) obětí, jako je např. přepadení a znásilnění neznámým pachatelem.

V oblasti sekundární prevence jde především o vyhledávání rizikových rodin a jejich terapii. Musí být vytvořeny systémy kontroly společnosti, které pak musí posuzovat nejen chování ve smyslu práva, ale i ve smyslu pedagogickém a psychologickém. Měly by být zabezpečovány institucemi a odbornými diagnostickými klíči.⁸⁵

7.3 Terciární prevence

Smyslem terciární prevence je reakce pedagoga, lékaře, rodiče atd. na situaci, ke které již došlo a následné zamezení dalšího násilí. Dítě nesmí být dál zneužíváno či týráno a k tomu musí být vytvořen určitý systém opatření. Terciární prevence má etapu diagnostickou a pomocnou, ochrannou a terapeutickou.

⁸³ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005, s. 57

⁸⁴ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005, s. 58

⁸⁵ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005, s. 82

7.3.1 Etapa diagnostická

Odborné pracoviště provede zhodnocení míry poškození oběti a to na úrovni medicínské, psychologické a právní. První impuls přichází většinou od učitele, sociálního pracovníka atd., kteří podle různých náznaků a podezření ohlásí případ lékaři, psychologovi a orgánům činným v trestním řízení. Následuje odborné vyšetření, z něhož je stanovena prognóza spolu s návrhem terciární prevence dítěte.

Tři formy krizové intervence ⁸⁶

- **Trestněprávní** (pachatel je potrestán, z rodiny eliminován – ta je však narušena).
- **Primární intervence ochrany dítěte** (dítě je odejmuto z rodiny, kterou supluje cizí instituce – dětský domov, Klokánek....).
- **Primární terapeutická intervence** (proces zneužívání je zastaven, pachatel přijímá odpovědnost za zneužívání, obnoví se generační linie mezi rodičem a dítěte, zlepší se vztah matka-dítě, ověří se, zda vztah mezi pachatelem-rodičem a dítětem je schopen existence).

Krizová intervence představuje vyřešení akutní situace, kdy se snažíme zabezpečit zastavení násilí - ochranu dítěte před dalším bitím nebo zneužitím. Odhalení násilí je velkým zásahem do rodinných (i když patologických) stereotypů. Proto bychom měli tento krok udělat tak, aby co nejméně narušil rodinné fungování, zvláště, pokud jsou v rodině další děti. Není neobvyklé, že rodiče týrají jen jednoho (nejslabšího) potomka. V tomto případě jsou sociální pracovníci oprávněni odebrat pouze toto konkrétní dítě, což nebývá ideálním řešením – hrozí frustrace z odloučení od sourozenců nebo „vytvoření“ oběti z dalšího dítěte, které v rodině zůstalo. Je až překvapivé, jaký zájem mají ve většině případů rodiče o své odebrané dítě, přestože ho týrali. Na prvním místě je ale ochrana dítěte, které může být nabídnuto do náhradní rodinné péče. Pokud je dítě úspěšně umístěno do náhradní rodiny a agresori jsou potrestáni (není možnost změny chování), jedná se o ideální vyřešení situace. Některé děti ale mohou být velmi iritující a z náhradní rodinné péče jsou opakovaně navraceny.

⁸⁶ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005, s. 84 – 85

Krizovou intervencí může být⁸⁷

- **Zamezení osobního kontaktu** sexuálně zneužívaného dítěte s osobou, která ho zneužívala,
- v případě **otce zneuživatele** zamezením toho, aby otec s dítětem zůstal sám, možnost dočasného přestěhování otce mimo společný byt nebo přestěhování dítěte k prarodičům - předpokládá přiznání a spolupráci pachatele,
- umístění zbitého **dítěte do nemocnice** (se souhlasem rodiče, resp. zákonného zástupce, pokud nejde o život ohrožující situaci) nebo v krizovém centru,
- **trestně-právní forma** intervence, kdy jsou skutečnosti nahlášeny na policii ČR a pachatel je vzat do cely předběžného zadržení a následně stíhán ve vazbě.

7.3.2 Etapa pomocná, ochranná a terapeutická

V poslední části prevence odborné pracoviště rozhoduje, zda dítě zůstane či nezůstane nadále v rodině. Na rozhodnutí má vliv blízkost a nebezpečí dalšího poškozování pachatelem. Smyslem terapie je **posílit zneužitě dítě** tak, aby bylo schopné odolat další možné sexuální agresi a především, aby samo nesexualizovalo chování s dalšími dětmi. Podle Synovského (1995) je největším problémem nízká kvalifikovanost lékařů, psychologů a učitelů v diagnostice a terapeutickém působení na poškozené dítě.⁸⁸

Otázkou zůstává, komu je určena prevence v praxi. Rodičům, kteří si svého dítěte váží a je pro ně nepochopitelné jednání těch druhých? Nebo těm, kteří už týrají a veškeré zákony, výstrahy, plakáty, články a upozornění zabývající se jejich chováním okázale ignorují?

Vymezení a rozšiřování možností prevence je zřejmě zatím jen na odbornících. Teorie je daná, zřejmě i ideálně sepsaná a promyšlená. Ale kdo a hlavně kdy ji uvede v praxi v takové míře, aby se opravdu snížil počet týraných a zneužívaných dětí, který vede jen ke smutnému a někdy i tragickému konci?

⁸⁷ PEŠOVÁ, I., ŠAMALÍK, M. *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. 1. vyd. [s.l.] : Grada Publishing, 2006, s. 131

⁸⁸ WEISS, P. a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005, s. 85

Závěr

Po dokončení bakalářské práce patřil můj obdiv všem, kteří pomáhají týraným či zneužívaným dětem. Přestože se v dané oblasti nepohybují a nezažila jsem popisované násilí na vlastní kůži, uvědomila jsem si, jak je těžké vžít se do pocitů bezmocného dítěte a snažit se jeho situaci jakkoliv zlepšit. Malé děti jsou bezelstné, důvěřivé, ale nezapomínají. Není jednoduché s nimi navázat kontakt, pokud je zradil blízký člověk, ke kterému mají většinou ambivalentní vztah. Nenávidí ho za to, jakou bolest jim způsoboval, ale zároveň ho mají rádi, protože s ním vyrůstají a jsou na něj fixované. Jaká je pak motivace dítěte důvěřovat někomu jinému, cizímu.

Četbou i rozhovory jsem si potvrdila, jak těžké je komunikovat se zklamaným a uzavřeným dítětem a téměř nemožné přimět ho k plnohodnotné výpovědi, která by se neměla opakovat. Teorie předpokládá dokonalou přípravu a provedení výslechu, ale praxe ukazuje, že na to nejsou policejní složky zatím dostatečně vybaveny. Napsat příručku není složité, uměním se stává její aplikace v praxi. Pro je třeba zkušených a empatických odborníků z řad Policie ČR, kteří budou pro svoji práci konkrétně vyškoleni a připraveni. Komunikace s dítětem patří mezi nejnáročnější dovednosti, ale také schopnosti, které nejsou vlastní každému. Dítě pozná, kdy dospělý projeví upřímný zájem vnímat jeho problémy se snahou mu pomoci nebo to jen předstírá. Je proto nutné vybírat kvalitní pracovníky, které bude jejich práce naplňovat. Pokud by měl každý kraj v České republice jen jednu složku speciálně vyškolenou pro komunikaci s dětmi a mladistvými, urychlil by se proces vyšetřování a minimalizovaly jeho následky. Druhou možností je zlepšení spolupráce a komunikace Policie ČR s neziskovými organizacemi, kteří jsou v tomto směru připraveni odborně pomoci. Předešlo by se tak trvalým následkům na psychice zneužitých dětí a mladistvých.

V práci se mi mimo jiné potvrdilo, že týrání se netýká pouze pachatelů, obětí a pracovníků, kteří se s nimi dostávají do kontaktu. V konečném důsledku se může týkat nás všech. Dlouhodobě týrání a zneužívání jedinci se v dospělosti často stávají obětmi nebo pachateli násilné trestné činnosti. Čím dříve je patologické chování v rodinách odhaleno a potrestáno, tím větší šanci má jedinec na normální život.

Je možné tuto problematiku nadále přehlížet, o to těžší je pak pochopit, že zrovna naše dítě (milované a chráněné) přepadl při cestě ze školy a brutálním způsobem zneužil mladík, který byl v dětství sám týraný.

Práci jsem se snažila koncipovat tak, aby obsáhla celý proces - od počátku týrání ke způsobu vyšetřování s možnými následky včetně dostupné prevence. Téma práce je zaměřené především na metody a postupy při vyšetřování, nebylo však možné opomenout s tím související základní informace o syndromu CAN, psychické následky poškozených a prevenci. Během realizace svého projektu jsem se setkala se vstřícným přístupem pracovníků neziskových organizací a naopak s odmítavým postojem sociálních pracovníků a bohužel i Policie ČR, která má zřejmě v této oblasti určité rezervy, na kterých by se dalo v budoucnu pracovat.

Seznam použité literatury

1. ČÍRTKOVÁ, Ludmila, VITOUŠOVÁ, Petra a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů : Příručka pro pomáhající profese*. 1. vyd. [s.l.] : Grada Publishing, 2007. 192 s. ISBN 978-80-147-2014-2.
2. CHMELÍK, Jan a kol. *Rukověť kriminalistiky*. [s.l.] : Aleš Čeněk, 2005. 532 s. ISBN 80-86898-36-9.
3. CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vyd. [s.l.] : Portál, 2003. 208 s. ISBN 80-7178-739-6.
4. MILLER, Alice. *Dětství je drama*. Alena Bláhová. [s.l.] : Lidové noviny, 1995. 91 s. ISBN 80-7106-090-9.
5. MUFSON, Susan, KRANZ, Rachel. *O týrání a zneužívání*. Lidové noviny; Galina Tomášková; Eva Hauserová. Praha : Lidové noviny, 1996. 131 s. ISBN 80-7106-194-8.
6. PEŠOVÁ, Ilona, ŠAMALÍK, Miroslav. *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. 1. vyd. [s.l.] : Grada Publishing, 2006. 152 s. ISBN 80-247-1216-4.
7. PORADA, Viktor a kol. *Kriminalistika*. Akademické nakladatelství CERM, 2001. 604 s. ISBN 80-7204-194-0.
8. SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. [s.l.] : Portál, 2003. 120 s. ISBN 80-7178-846-5.
9. VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí, definice, popis a následky*. [s.l.] : Grada Publishing, 2004. 116 s. ISBN 80-247-0814-0.
10. WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005. 264 s. ISBN 80-247-0929-5.

Elektronické zdroje

1. PLUSKALOVÁ, I. [Http://www.znojnocity.cz](http://www.znojnocity.cz) [online]. 2008 [cit. 2009-08-24]. Dostupný z: http://www.znojnocity.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=19341&id=3276&p1=1165
2. www.fod.cz

Seznam příloh

1. Postavičky Jája a Pája
2. Následky týrání kojenců
3. Následky tělesných trestů u dětí
4. Tuzemské a zahraniční kampaně proti CAN
5. Vedení výslechu dětí
6. Vybrané organizace působící v ČR

Příloha č. 1 - postavičky Jája a Pája⁸⁹

⁸⁹ CHMELÍK, Jan a kol. *Mravnost, pornografie a mravnostní kriminalita*. 1. vyd. [s.l.] : Portál, 2003.

Příloha č. 2 – následky týrání kojenců⁹⁰

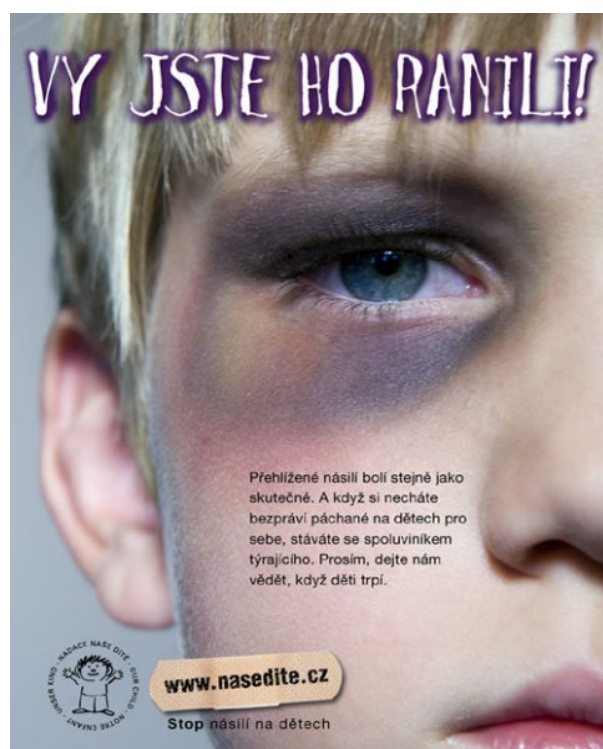
⁹⁰ Zdroj: www.facebook.com

Příloha č. 3 - následky tělesných trestů u dětí⁹¹

⁹¹ Zdroj: www.facebook.com

Příloha č. 4 – tuzemské a zahraniční kampaně proti CAN⁹²

⁹² Zdroj: www.facebook.com

Příloha č. 5 – vedení výslechu dětí⁹³

Ukázka rozhovoru s tříletým dítětem

(podle PhDr. H. Balcarové)

Navázání kontaktu a uvedení natáčení videokamerou

1. „Aboj, pojd' dál. Jmenuji se..... a budu si s tebou povídat a brát si.“
2. „Tady za mnou stojí kamera, která sleduje, jak si hraješ a co si spolu povídáme. To je proto, abych si nemusela nic psát a také proto, abys nic z toho co si tu budeme říkat, nemusela nikde opakovat znovu.“

Budování vztahu a kompetence dítěte odpovídat na otázky za pomoci hraček

Necháme dítě volně hrát, pozorujeme ho, nespěcháme. Postupně, jak se dítě osměluje, můžeme zač. Postupně, jak se dítě osměluje, můžeme začít klást otázky:

3. „Jak se jmenuješ celým jménem?“
4. „Kolik je ti let? Umíš mi to ukázat na prstech?“
5. „Kde bydlíš? Znáš svoji adresu pro případ, že by ses ztratila?“
6. „Povíš mi, kdo všechno u vás doma bydlí?“ Pokud dítě nereaguje, zkusíme docílit splnění úkolu přes hračky.
7. „Řekneš mi jejich jména?“
8. „Chodíš do školky?“
9. „S kým si tam hraješ? Povídej mi o tom.“

Dotazování v souvislosti s podezřením na sexuální zneužití

Otázky by se měly zejména týkat situací kolem toalety, koupelny a spaní. Během dotazování věnujeme pozornost šimrání a hlazení (může to být dětský výraz pro osahávání). Toto je nejvhodnější doba, kdy použít anatomické panenky.

10. „Povíš mi, kdo tě dává spíňkat?“
11. „Leží s tebou někdo v postýlce?“
12. „Co spolu v postýlce děláte?“

⁹³ WEISS , Petr a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. 1. vyd. [s.l.] : Grada, 2005.

Pokud dítě začne hovořit o zneužívání, snažte se získat detailní informace poslední události (co, kde, kdo, případně kdy). Je nutné si uvědomit, že orientace dětí v čase je minimální.

13. „Řekni mi, kde všude tě šmrá, bladi?“

Pokud dítě váhá nebo neví, jak to říci, je vhodné mu opět nabídnout anatomické panenky.

14. „Ukáž mi panenku, mohla bys to být ty. Ukaž mi na ní, kde všude tě šmrá, bladi?“

Je dobré se ptát, jak se při tom dítě cítí. Tříleté děti jsou schopné říci, jestli se jim to líbí nebo ne, jestli zažívají strach apod. nedovedou vysvětlit proč. Jejich odpovědi budou stručné, většinou odpovídají v holých větách.

15. „Co máš při šmrání na sobě?“

16. „Když je tatínek s tebou v postýlce, sám doma, co má na sobě on?“ (Vezmeme si na pomoc anatomickou panenku dospělého muže)

17. „Pověz mi všechno o tom, co spolu s tatínkem děláte.“

18. „Kdy ti to tatínek dělá (ve dne, kdy je světlo nebo večer, v noci, kdy je tma, ráno?)“

19. „Kde ti to tatínek dělá (v posteli, doma u rodičů, u prarodičů, na chatě apod.)?“

20. „Kde byla v tu chvíli maminka?“

Ujasnění terminologie důležitých detailů.

21. „Když tě maminka myje, myje ti zadek i tam, kde čůráš? Jak tomu říkáš?“

Většinou následuje pojmenování pohlavního orgánu.

22. „A u kluků tomu říkáš jak?“ Následuje pojmenování.

23. „Řekni mi, kam ti sabal? Ukaž mi to na panence.“

Dítě hovoří nebo mlčky ukazuje na panence, jedná se většinou o jednoduchý popis penetrace penisem nebo prsty do vagíny nebo konečníku.

24. „Chtěl po tobě, abys mu někam sabala? Kam?“

Následuje většinou popis masturbace penisu rukou dítěte nebo felace.

25. „Na co si ještě vzpomínáš?“

Dítě může hovořit „o počurání“ pachatelem, jedná se o ejakulaci spermatu. Pak je na místě zeptat se, kam sperma vyteklo. Dítě může odpovědět nebo ukázat na anatomické panence.

26. „Udělal ti ještě něco?“
27. „Co říkal, když to s tebou dělal?“
28. „Řekl ti tatínek, že o tom nesmíš s nikým mluvit?“
29. „Řekla jsi to mamince nebo někomu jinému, co ti dělal?“

Pokud následuje odpověď dítěte, že řeklo, ptáme se dál.

30. „Jak jsi jí to řekla? Co všechno jsi jí řekla? Řekneš mi to?“

Ukázka rozhovoru s dítětem školního věku

Uvedení natáčení videokamerou a navázání kontaktu s dítětem

1. „Prosím pojď dál, posad' se tady.“
2. „Jmenuji se..... Pracuji jako (lékař, psycholog, sociální pracovníce, policista, atd.). víš, jaká je moje práce?“
3. „Máš pravdu, vyšetřujeme, léčíme, snažíme se pomáhat lidem. Taký mluvíme s dětmi a pomáháme jim.“ (Pauza na otázky dítěte).
4. „Podívej se kolem. V tomto pokoji je kamera. Budeme náš rozhovor natáčet proto, abych se mohl na to, co říkáš, plně soustředit a nemusel se rozptylovat psaním. Ta nahrávka bude taky sloužit k tomu, aby si nemusela říkat všechno znovu. Potom, co skončíme, bude nahrávka uložena na bezpečné místo, aby k ní nikdo nemohl. Nikdo se na ní nebude koukat bez toho, abychom s tím souhlasili.“
5. „Chceš se mě na něco zeptat?“ (čekáme odpověď) „Pokud ne, budeme pokračovat v natáčení, ano?“

Testování kompetence dítěte odpovídat na otázky

6. „Jak se jmenuješ, jak ti říkají kamarádi? Můžeš ti říkat...?“
7. „Kolik je ti let, kdy máš narozeniny?“
8. „Do které chodíš třídy? Jaké jsou tvoje oblíbené předměty?“
9. „Kdy chodíš ze školy domu?“
10. „Jakou máš oblíbenou barvu/jídlo/hudební skupinu?“

11. „Kdo u vás doma bydlí? Řekni jejich jména.“
12. „Kdo ti pomáhá s úkoly?“
13. „Kdo je tvůj nejlepší kamarád? S kým si ještě hraješ?“
14. „Jak jsi k nám dnes přišla?“

Vysvětlení základních pravidel

Rozdíl mezi pravdou a lží

15. „Dnes si budeme povídat o něčem, co je velmi důležité. Než začneme, rád bych věděl, jestli víš, jaký je rozdíl mezi tím, když někdo říká pravdu nebo lže.“

Přímý přístup (pro starší děti)

16. „Řekni mi vlastními slovy, co znamená slovo pravda.“
17. „Co pro tebe znamená lež?“

Koncepční přístup

Dáme příklad pravdivého a lživého výroku a zjišťujeme kompetenci dítěte.

18. „Prší uvnitř pokoje?“ (dítě odpoví ano nebo ne) „Když řeknu, v tomto pokoji prší, bude to pravda nebo lež?“

Pokud nám dítě nedá odpověď, zeptáme se ho jiným způsobem.

19. „Řekl jsem ti skutečnost nebo je to fantazie?“

Uvedeme příklad a sledujeme kompetenci dítěte.

20. „Jakou barvu má moje sako? Když řeknu, že zelenou, bude to pravda nebo lež?“

Pokud dítě není schopno rozlišit lež od pravdy, vyšetřující se může pokusit jednoduchými slovy rozdíl definovat.

21. „Pravda je něco, co se skutečně stalo. Lži jsou věci, které se doopravdy nestaly, věci fantazie, které jsou vymyšlené.“
22. „Pokud opravdu neznáš odpověď na moji otázku, můžeš klidně říci nevím a když ji nerozumíš, řekni mi to a já se zeptám jinak.“
23. „Vše, o čemsi tady teď budeme povídat, musí být pravdivé, nic nesmí být vymyšlené nebo předstírané. Taký nesmíme nic vynechat, dobře?“

Volné sdělení dítěte o událostech

24. „*Ted' mi řekni, co se stalo.*“

Dotazování (pokud je dítě nemluvné)

25. „*Proč jsi dnes tady?*“

26. „*Připadáš mi rozčilená, co se stalo?*“

27. „*Dozvěděl jsem se, že se ti něco přihodilo a rád bych ti nějak pomohl. K tomu potřebuji vědět, podle tvých slov, co se přesně stalo.*“

28. „*Udělal ti někdo něco, co bys mi měla říci?*“

29. „*Řekl ti někdo, že máš držet tajemství?*“

Ujasněme si terminologii a jazyk, který dítě používá. Vyhýbejme se užívání otázek typu: „pamatuješ...“ nebo „mohla bys říct...“ atd. tzn. Otázek na které se dá odpovědět ano nebo ne.

Mechanismus zneužití

30. „*Co se stalo?*“

31. „*Pověz mi o tom něco víc.*“

32. „*Pověz mi o tom, co se stalo naposledy.*“

33. „*Pokračuj.*“

34. „*Co se ještě přihodilo?*“

35. „*Co se stalo pak?*“

36. „*Řekla jsi, že táta udělal něco špatného. Řekni mi, co to bylo.*“

Místo zneužití

37. „*Řekla jsi, že se něco stalo, když máma nebyla doma. Který domov máš teď na mysli?*“

38. „*Kde jsi byla, kdy se tě táta dotýkal?*“

39. „*Řekla jsi, že to bylo doma? Jakou máte adresu?*“

40. „*Kolik máte pokojů v bytě?*“

41. „*Ve kterém jsi byla pokoji, když se tě táta dotýkal?*“

42. „*Popiš mi, co bylo v pokoji.*“

43. „*Co jsi viděla, když jsi tam vstoupila?*“

44. „*Jak ses tam dostala?*“

Časový průběh zneužití

45. „Kdy se to stalo?“
46. „Říkala jsi, že se to stalo, když jsi se koukala na televizi. Řekni mi, co šlo v té době v televizi.“
47. „Řekla jsi, že si nemůžeš vzpomenout na datum. Šla jsi ten den do školy?“
48. „Co jsi ten den ve škole dělala?“
49. „Řekla jsi, že se to stalo v noci den předtím. Dnes je..., jaké datum bylo v tu noc?“
50. „Byla venku tma nebo světlo?“
51. „Řekla jsi, že jsi spala, když táta vešel. Kdy jsi šla do postele v ten den?“

Detaily zneužití

52. „Řekla jsi, že v pokoji byla tma, jak jsi věděla, že to byl táta?“
53. „Řekla jsi, že ti něco říkal a ty jsi poznala, že je to on. Co ti říkal?“
54. „Co udělal, že jsi se cítila nepříjemně?“
55. „Čím se tě táta dotýkal?“
56. „Řekla jsi, že ti vložil něco do zadečku, co je tvůj zadeček?“
57. „Řekni mi jiný význam pro zadeček.“
58. „Čemu říká maminka/táta spodek?“
59. „Co jsi měla na sobě, když se tě táta dotknul? Co jsi měla na sobě ty?“
60. „Když jsi měla kalhoty, jak se táta dotýkal tvého zadečku?“
61. „Řekla jsi, že ti strejda vložil svého pindoura do pusy. Řekl tehdy potom nebo předtím něco, než to udělal?“
62. „Když ti vložil svého pindoura do úst, co jsi viděla?“
63. „Popiš, jak vypadal jeho pindour.“
64. „Co se mu stalo, když se dotýkal svého pindoura před tebou?“
65. „Co jsi cítila, když ti do zadečku něco ze zadu vložil?“
66. „Jak pohyboval tělem? Ukaž mi to.“
67. „Jak dlouho to trvalo? Jak dlouho byl s tebou?“
68. „Řekla jsi, že ti podal toaletní papír, aby ses utírela, kde jsi se utírala?“
69. „Kam jsi toaletní papír dala?“
70. „Řekla jsi, že jsi na zadečku cítila něco vlhkého. Viděla jsi, co to je?“
71. „Řekla jsi, že to, co vyteklo z jeho pindoura ti vůbec nechutnalo. Co jsi s tím udělala?“
72. „Kam jsi to vyplivla?“
73. „Jakou to mělo barvu? Jakou vůni?“
74. „Udělal ti ještě něco jiného? Co potom říkal?“

Utajení

75. „Co ještě dělal nebo říkal, když ti vložil svůj pind'our do pusy?“
76. „Říkala jsi, že tě přitlačil ke zdi a přinutil, aby sis klekla. Jak tě k tomu přinutil?“
77. „Kterou rukou ti mačkal rameno?“
78. „Než odešel, řekl ti něco?“
79. „Kdo ještě ví to, co jsi mi právě řekla?“
80. „Když jsi to řekla mamince, co na to říkala?“

Přítomnost jiných osob

81. „Kdo byl ještě v ložnici, když táta vešel?“
82. „Kdo byl ještě v bytě, když se to stalo?“
83. „Zmínila jsi se, že v ložnici byl i tvůj bratr, říkal něco? A potom ti něco řekl?“

Průběh zneužívání

84. „Co se ještě stalo?“
85. „Stalo se to už v minulosti?“
86. „Kolikrát se to stalo?“
87. „Řekni mi, co se stalo, když to bylo poprvé.“

Ukončení rozhovoru

88. „Právě jsi mi řekla, že ti táta sabal na tvůj zadek a že jsi měla strach to říct. Je ještě cokoli, s čím by ses chtěla svěřit?“
89. „Dneska jsem ti dal spoustu otázek. Chceš se mě teď ty na něco zeptat?“
90. „Vím, že to bylo pro tebe těžké o všem mluvit. Děkuji, že jsi mi o tom pověděla.“
91. „Chtěl bych, abys věděla, že ti v této věci chci pomáhat. Kdybys měla jakékoli další dotazy nebo nejasnosti, ozvi se prosím. Děkuji, že jsi přišla.“

Příloha č. 6 - vybrané organizace působící v ČR

Dětské krizové centrum

DKC (dříve Sdružení proti násilí na dětech) je občanské sdružení působící v ČR již od roku 1992. Hlavním zaměřením je problematika syndromu CAN v oblasti prevence, diagnostiky a terapie. Tým DKC tvoří psychologové, sociální pracovníci a psychoterapeuti, kteří poskytují odbornou a dlouhodobou péči. Od září 1996 funguje Linka důvěry s nepřetržitým provozem, který je podporován hlavním městem Prahou prostřednictvím grantového programu v oblasti sociální péče a zdravotnictví. Jejím posláním je odborná pomoc v krizi pro děti i dospělé, kteří se setkali s problematikou syndromu CAN jako přímé nebo nepřímé oběti ve své vlastní rodině nebo v bezprostředním okolí.

www.dkc.cz

Fond ohrožených dětí

FOD je rovněž občanské sdružení na pomoc týraným, zanedbávaným, zneužívaným opuštěným nebo jinak sociálně ohroženým dětem, s působností na celém území České republiky. Provozuje azylové domy a známé Klokánky, které poskytují náhradní rodinnou péči místo ústavní výchovy. Zároveň vyhledává náhradní rodiny pro obtížně umísitelné děti.

www.fod.cz

Bílý kruh bezpečí

BKB poskytuje odbornou, bezplatnou a diskrétní pomoc obětem a svědkům trestných činů včetně morální a emocionální podpory. Jeho posláním je zlepšení právního postavení poškozených v trestním řízení a ve společnosti, zvýšení informovanosti občanů i veřejné správy o problémech obětí trestné činnosti.

www.bkb.cz

Elektra

Občanské sdružení Elektra je nevládní neziskovou organizací, která vznikla z iniciativy klientek a terapeutek v roce 1995 na pomoc ženám – obětem sexuálního násilí v dětství a ženám znásilněným. Cílem je poskytnout pomoc osobám, které se staly obětí sexuálního násilí v dětství nebo v dospívání, aby se vyrovnaly s daným činem a překonaly jeho následky a zároveň poskytnout podporu jejich životním partnerům a rodinným příslušníkům, včetně matek zneužitých dětí. Elektra dále poskytuje odborné konzultace pracovníkům jiných pomáhajících profesí, pořádá vzdělávací akce, konference, navrhuje změny legislativních úprav a snaží se o celkovou osvětu a lepší informovanost odborné i laické veřejnosti o problematice sexuálního zneužívání. Tím nepřímo pomáhá i dalším obětem, které nejsou v péči o.s. Elektra.

www.centrumelektra.cz

Nadace Naše dítě

Posláním a cílem nadace je pomoc týraným, zneužívaným, handicapovaným, ohroženým a opuštěným dětem, které se ocitly v obtížné životní situaci. Deset let se nadace zaměřovala především na zajišťování zázemí včetně finanční podpory pro celostátní Linku bezpečí, Internetovou linku, Rodičovskou linku a Linku vzkaz domů. Do druhého desetiletí vstoupila Nadace Naše dítě s cílem rozšíření své činnosti o další pomoc týraným, zneužívaným, handicapovaným a opuštěným dětem. Nadace se snaží dlouhodobě pomáhat formou přímé finanční podpory (granty, individuální žádosti), osvětové činnosti (vydávání publikací a letáků, pořádání kampaní) a prosazování legislativních úprav směřujících k zlepšení systému ochrany dětí.

www.nasedite.cz